

Đurđina Lakošeljac

Odjel za povijest umjetnosti
Sveučilište u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. 2
HR - 23000 Zadar
dlakoseljac@unizd.hr

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper

Primljen / Received: 31. 6. 2025.
Prihvaćen / Accepted: 13. 10. 2025.
UDK / UDC: 929Ivanov Sainović, M.
739.1(497.581.1)"15"
DOI: 10.15291/ars.4974

Zadarski zlatar Martin Ivanov Sainović zvani Butafogo iz Kopra (Koper? – † Zadar, između 27. veljače i 13. ožujka 1546.)

Zadar's Goldsmith Martin Ivanov
Sainović from Koper, Known
as Butafogo (Koper? – † Zadar,
between February 27 and March
13, 1546)

SAŽETAK

Članak je posvećen zadarskom zlataru Martinu Ivanovu Sainoviću zvanom Butafogo iz Kopra, o kojemu je tijekom arhivskih istraživanja zadarskih bilježničkih spisa 16. stoljeća pronađeno četrdesetak dokumenata nastalih u razdoblju od 1524. do 1546. godine. Premda izvori za sada vrlo skromno osvjetljaju Butafogovo zlatarsko djelovanje, jer je u većini dokumenata zabilježen tek u svojstvu svjedoka, oni ipak pridonose širenju postojećih spoznaja o zadarskom zlatarstvu 16. stoljeća. Međutim, među pronađenim spisima ističe se zlatarova oporuka sastavljena 27. veljače 1546. godine, koja otkriva da je Butafogo u nepoznato vrijeme bio angažiran na izradi nekih dijelova na Škrinji sv. Šimuna Bogoprimca, koju je još u 14. stoljeću naručila ugarsko-hrvatska kraljica Elizabeta. No, budući da su podatci o Butafogovu radu na škrinji vrlo šturi, moguće je tek pretpostavljati koji su dijelovi nastali u njegovoj zlatarskoj radionici. Unatoč tomu, intervencija na najvažnijoj umjetnini zadarskog srednjovjekovlja, smješta Butafoga u skupinu istaknutijih protagonista zadarskog zlatarstva prve polovine 16. stoljeća.

Ključne riječi: zlatarstvo, zlatar Martin Ivanov Sainović zvani Butafogo iz Kopra, Škrinja sv. Šimuna u Zadru, 16. stoljeće, Dalmacija, Zadar

ABSTRACT

This article is dedicated to the Zadar goldsmith Martin Ivanov Sainović from Koper, known as Butafogo, about whom approximately forty documents, dating from between 1524 and 1546, have been discovered during archival research into Zadar's 16th-century notarial records. Although the sources currently shed only limited light on Butafogo's goldsmithing activity – since most of them mention him merely as a witness – their publication nonetheless complements our understanding of Zadar's 16th-century goldsmithing practices. Among the discovered records, his will composed on February 27, 1546, holds special significance. It reveals that Butafogo was at some point engaged in the production of certain components for the Chest of St Simeon the God-Receiver, commissioned in the 14th century by the Hungarian-Croatian Queen Elizabeth. However, due to the lack of information about the specific chest elements Butafogo may have worked on, we can only speculate as to which of them were produced in his workshop. Nonetheless, his documented involvement in Zadar's most important medieval artefact firmly places him among the more prominent goldsmiths active in the city during the first half of the 16th century.

Keywords: goldsmithing, goldsmith Martin Ivanov Sainović from Koper known as Butafogo, St Simeon's Chest in Zadar, 16th century, Dalmatia, Zadar

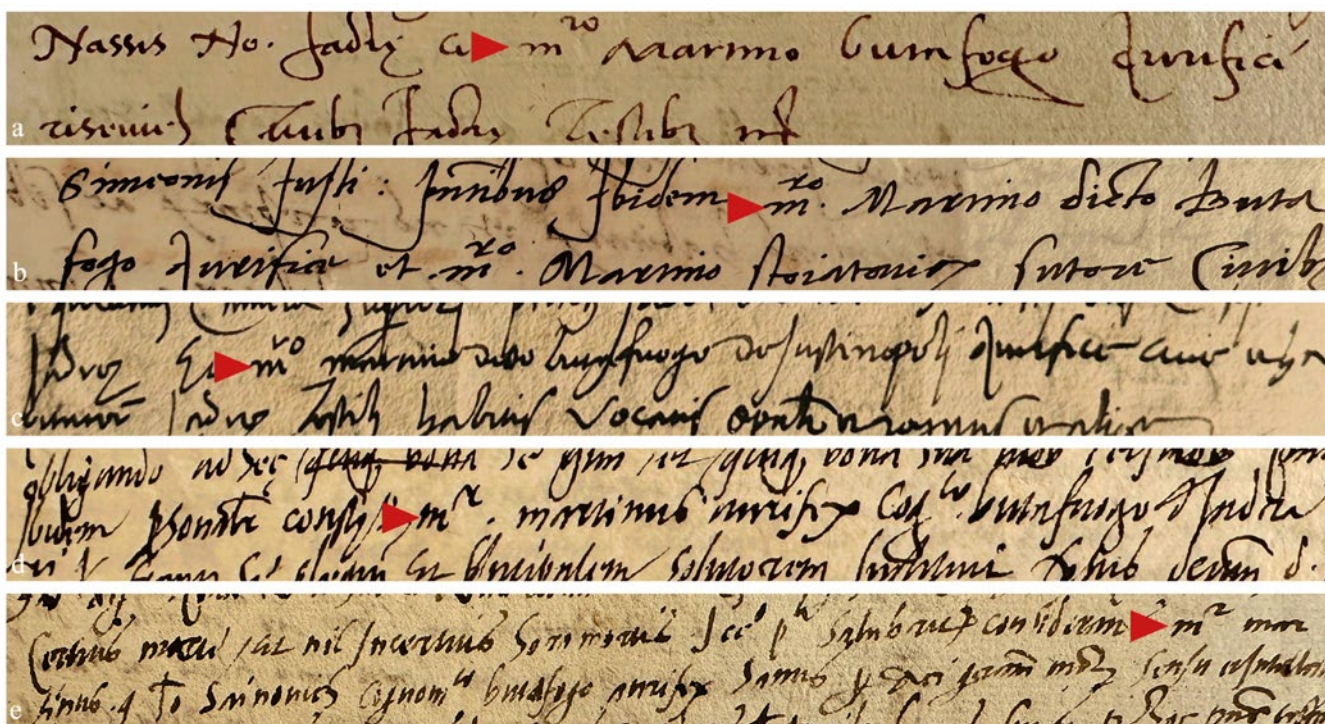
Kada je riječ o zadarskom zlatarstvu ranijih stoljeća, u posljednjih stotinjak godina pozornost istraživača u najvećoj je mjeri bila usmjerena na zlatarstvo srednjovjekovnog razdoblja. Uzme li se u obzir razina tadašnje zlatarske produkcije u gradu te količina i umjetnička vrijednost sačuvanih djela, takva usmjerenost znanstvenih istraživanja bila je posve očekivana. Koliki je interes pobudilo zadarsko zlatarstvo tog razdoblja, zorno ilustriraju riječi Emila Hilje, koji je prije gotovo tri desetljeća ustvrdio da ono predstavlja najbolje proučeni segment nacionalnoga srednjovjekovnog zlatarstva.¹ S druge strane, zadarsko zlatarstvo 16. stoljeća možda je nešto skromnije proučeno, ali ne i zanemareno u znanstvenim i stručnim publikacijama. Zahvaljujući arhivskim dokumentima i rijetkim potpisima majstora, od zaborava su otrgnuta imena zlatara poput, primjerice, Tome Martinova (aktivnog na smjeni 15. i 16. stoljeća), zatim Mateja Boričevića i sina mu Luke, Mihovila i Antuna Budinića te Stjepana Venzona i još nekih pojedinaca, a publicirana su i mnoga sačuvana djela imenom poznatih i anonimnih majstora.² Međutim, arhivska građa i drugi povijesni izvori još uvijek nisu sustavno istraženi, što ostavlja prostora za produbljivanje spoznaja o poznatim zlatarima i djelima, ali i pronalazak novih podataka o pojedincima i umjetninama zaboravljenim tijekom vremena. Tomu u prilog govori i niz novootkrivenih dokumenata o Martinu Ivanovu Sainoviću zvanom Butafogo iz Kopra, zadarskom zlataru iz prve polovine 16. stoljeća, o kojemu su do sada bila poznata tek dva podatka zapisana u matrikuli bratovštine zlatara.³

Arhivski podatci

Zlatar Martin Ivanov Sainović zvani Butafogo iz Kopra (*Martinus quondam Iohannis Sainouich cognominatus Butafogo de Iustinopoli, aurifex*), spominje se u četrdesetak zadarskih bilježničkih spisa nastalih u razdoblju od 1524. do 1546. godine.⁴ U izvorima je najčešće zabilježen samo kao Martin Butafogo ili Martin zvani Butafogo,⁵ međutim dvaput je uz njegovo ime naznačena odrednica „iz Kopra” (*de Iustinopoli*), a u oporuci je dodatno naveden kao sin pokojnog Ivana Sainovića, čime je definirana njegova puna imenska formula (sl. 1). No, to što se u dokumentima navodi kao zlatar iz Kopra, ne mora nužno označavati mjesto njegova podrijetla, već može značiti da je određeno vrijeme bio stanovnik tog grada.⁶ U jednom od zadarskih dokumenata naveden je kao zlatar iz Zadra (*de Iadra*), a u više od trećine spisa istaknut je njegov status stanovnika i građanina tog grada (*ciuis et habitator Iadre*).⁷ I o podrijetlu zlatarova nadimka moguća su tek nagađanja, jer nije moguće utvrditi je li mu on dodijeljen na temelju zanimanja, karakternih osobina ili posve drugog razloga. Naime, mletačka riječ *butafogo* (tal. *buttafuoco*) označava tehnički vojni i pomorski pojam – štap s fitiljem za paljenje vatre na topovima, ali i osobu zaduženu za rukovanje tom vrstom oružja.⁸ Premda je moguće da je Butafogo neko vrijeme obnašao dužnost topnika, ne može se isključiti ni mogućnost da mu je nadimak dodijeljen na temelju žustra i vatrena temperamenta ili pak nama nedokučivog razloga. Kakva god bila pozadina nastanka nadimka, on je postao sastavni dio zlatarova imena te je tako dosljedno bilježen u zadarskim arhivskim izvorima.⁹

Najraniji zasad poznati podatak o zlataru Martinu Butafogu datira od 20. svibnja 1524. godine, kada je s Matejem Boriševićem¹⁰ i plemićem Ivanom *de Nassis* svjedočio pri prodaji turskog zarobljenika, kojega je skupina pojedinaca zarobila i potom prodala plemiću Antunu Bartolačiću za 16 dukata.¹¹

Nakon toga, Martin je u ulozi svjedoka ponovno zabilježen 16. svibnja 1527. godine, kada je sa zlatarom Tomom Petrovim svjedočio pri sastavljanju dokumenta kojim se Elizabeta, kći pokojnog Bernardina *de Ventura* i Katarine, odrekla prava na nasljedstvo u korist svoje majke, jer joj je 22. veljače iste godine obećana dota.¹² Iz dokumenta sročenog idućeg dana, 17. svibnja, doznajemo da je dota iznosila 400

1.
Varijante imenske formule zlatara Martina Ivanova Sainovića zvanog Butafogo iz Kopra zabilježene u arhivskim izvorima (a. HR-DAZD-31, BZ, Hieronymus Ravagninus, kut. 138, F II3, fol. 43v; b. HR-DAZD-31, BZ, Michael de Zandonatis, kut. 140, F I3, fol. 11r; c. HR-DAZD-31, BZ, Antonius de Zandonatis, kut. 110, F II2C, fol. 6v; d. HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 132, F I2H, fol. 19v; e. HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 135, F VII, n. 348; foto: Đ. Lakošeljac)

Variants of the name formula of the goldsmith Martin Ivanov Sainović from Koper, known as Butafogo, as recorded in archival sources

dukata, a Katarinin suprug, zadarski plemić Ivan Nikolin Spingaroli, potvrdio je njezin primitak u prisustvu zlatara Tome Petrova i Martina Butafoga kao svjedoka.¹³ S obzirom na to da je prvi od navedenih dvaju dokumenata sročeni u Katarininu kući *in contrata Paradisi* u Zadru, a drugi u kući Jeronima Mafejeva Cedulina u istom predjelu, izvjesno je da su dvojica zlatara na neki način bila povezana s osobama navedenim u spisima.

Isto je moguće zaključiti i za Margaritu, udovicu Vita Batovića, koja je 6. svibnja 1530. godine sastavila oporuku u svojoj kući u predjelu crkve Sv. Stjepana u Zadru (danas Sv. Šime),¹⁴ čemu su također svjedočila navedena dvojica zlatara.¹⁵ Nakon toga, Martin Butafogo i kožar Lovro iz Vrane zabilježeni su kao svjedoci u oporuci Pasine, udovice Ivana Grandijeva Bertonića, sastavljenoj 13. svibnja iste godine pred kućom oporučiteljice u predjelu Sv. Šimuna¹⁶ – danas porušene crkve Sv. Marije Velike (Sv. Marije Svećeničke).¹⁷

U istom dijelu grada nalazila se i kuća Paule, kćeri pokojnog Paula Pasinija, u kojoj je 11. srpnja 1531. godine sastavljen dokument u kojemu su kao svjedoci zabilježeni Martin Butafogo i krojač Martin Stojaković.¹⁸ Toga je dana rečena Paula u svojem domu djelomično isplatila miraz brodograditelju Martinu Antunovu za svoju nećakinju Perinu, kćer pokojnog Šimuna Pasinija zvanog Lopoč. Idućeg dana, 12. srpnja, Butafogo i kožar Jeronim Skarabelić svjedočili su sklapanju ugovora o kupoprodaji neke zemlje koju je Marija, udovica Šimuna Cedulina, prodala Nikoli Cimiliću.¹⁹ Taj je dokument sastavljen u Marijinoj kući koja se također nalazila u predjelu Sv. Šimuna, odnosno Sv. Marije Velike.

Butafogo se potom spominje u spisu od 30. travnja 1533. godine, kojim se Katarina, kći Šimuna pok. Antuna Petrova i supruga kožara Franje pok. Basanija iz Lodija, odrekla nasljedstva.²⁰ U tom spisu sročenom u kući Katarinina oca Šimuna, u predjelu crkve Sv. Marije a *Plathea parua*, Butafogo je zabilježen kao svjedok zajedno sa zadarskim plemićem Nikolom *de Nassis*, te je pritom naznačen kao zlatar iz Kopra. Ista je odrednica uz zlatarovo ime navedena i u drugom spisu sastavljenom istoga

dana u kući rečenog Šimuna, koji je Katarininu suprugu isplatio dotu.²¹ Nekoliko mjeseci poslije, 24. rujna iste godine, u kući plemića Ivana Dominikova *de Nassis*, smještenoj u blizini crkve Sv. Dominika, plemići Ivan i Šimun Grisogono dali su na korištenje svoj vinograd u Tršcima Vitu Smoljanoviću, stanovniku tog sela, u prisutnosti svjedoka Martina Butafoga i Krstitelja iz Pule.²²

Nakon toga, 7. travnja 1534. godine, Butafogo je svjedočio zajedno s kožarom Petrom Turošićem u jednom dokumentu koji se tiče neke ranije kupoprodaje zemlje između veslara Antuna iz Zadra i Šimuna Bilulovića iz Bokanjca.²³ Zlatar je u ulozi svjedoka ponovno zabilježen 4. srpnja iste godine.²⁴ Toga je dana Petar Minio s Burana (?) – suprug pokojne Peruče, kćeri pokojnog *ser* Jakova Risija iz Zadra – poravnao račune sa zetom Šimunom Rudićem, suprugom svoje kćeri Jakovice, u vezi s njoj pripadajućim dobrima, čemu je uz Butafoga svjedočio i Dominik pok. Roberta (?) iz Pesara.

Dana 14. siječnja 1535. godine, Butafogo i krznar Šimun Oblokserović zabilježeni su kao svjedoci u složenom dokumentu sročenom u kući stranaka u predjelu arsenala, koji se tiče razrješavanja računa između članova obitelji pokojnog Šimuna *de Radichio* – njegove udovice Elizabete i kćeri Helene – radi podmirenja dote.²⁵ Prvi pokazatelj Butafogova bavljenja zlatarskim zanatom u Zadru, naveden je u dokumentu od 19. travnja 1535. godine.²⁶ Naime, tada je klesar Grgur Puherić iz Zadra potvrdio da mu je šurjak Ivan Staničić isplatio dotu za svoju sestru Magdalenu, a kako se navodi u dokumentu, spis je sročen pokraj radionice zlatara Martina Butafoga, koja se nalazila *apud Platheam* – zacijelo kod današnjega Narodnog trga. Zlatar se tom prigodom našao u ulozi svjedoka zajedno sa *ser* Franjom iz Kopra. Dana 17. lipnja iste godine Butafogo i kožar Juraj svjedočili su u kući kožara Ivana Tutofića iz Zadra, pri sastavljanju dokumenta kojim se Ivanova kći Margarita odrekla nasljedstva.²⁷ Gotovo dva mjeseca poslije, 13. kolovoza, Butafogo i Petar Šimunov Bonivento izabrali su pomirbene sudce u vezi s jednom presudom iz 1522. godine donesenom protiv Petrova oca Šimuna, u korist Jakova Risija, koji je zastupao Rafaela iz Senja.²⁸ Tomu su svjedočili Bernardin Pritičević i marangon Nikola Bilšić. Nakon toga Butafogo se spominje u spisu od 19. studenoga 1535. godine, kada je zajedno s Ivanom Pećarom svjedočio imenovanju zastupnika.²⁹ Naime, toga je dana zadarski plemić Donat Karnarutić za svojeg zastupnika imenovao šibenskog plemića Franju Tranquilla.

Dana 2. ožujka 1536. godine Butafogo je još jednom zabilježen kao svjedok, zajedno sa zadarskim plemićem Šimunom Ivanovim Matafarisom.³⁰ Navedena dvojica svjedočila su sastavljanju dokumenta u kući Jeronime, udovice Baltazara Marinića, koja se nalazila *in confinio Paradisi*. Ondje su rečena Jeronima i Marko *de Marco* iz Zadra – kao skrbnici maloljetne djece koju je Jeronima imala s Baltazarom – imenovali za zastupnicu Jeroniminu sestru Helenu, kćer pokojnog Šimuna *de Radichio*. U ulozi svjedoka Butafogo je naveden i u dokumentu od 23. svibnja 1536. godine, u kojem je kao drugi svjedok zabilježen plemić Kristofor *de Nassis*.³¹ Taj je spis sastavljen u kući ninskog plemića Bernardina pok. Bernardina Pritičevića, u predjelu Sv. Šimuna u Zadru, koji je tog dana za svojeg zastupnika imenovao Petra Pavlova Pribčića iz Novigrada. Butafogo je kao svjedok naveden i 22. kolovoza iste godine, u oporuci Margarite, udovice brijajača Mateja iz Vicenze, sastavljenoj u Margaritinoj kući u predjelu crkve Sv. Ivana Kovačkog (Sv. Nediljice).³² Tom je prigodom svjedočio s kožarom Donatom Manolijem (?). Nekoliko mjeseci poslije, 9. prosinca iste godine, Butafogo i krojač Matej Jurjev Novaković zabilježeni su kao svjedoci u oporuci Margarite, supruge kožara Šimuna Sikutića, sastavljenoj u njezinoj kući u predjelu crkve Sv. Stjepana (danas Sv. Šime).³³

Koliko je za sada poznato, u sačuvanim spisima iz 1537. godine Butafogo se spominje samo jednom, i to u dokumentu sastavljenom 19. listopada *supra Plathea co-*

munis (na prostoru današnjeg Narodnog trga), u kojemu su Butafogo i *ser* Paulo Buličić zabilježeni kao svjedoci.³⁴ Riječ je o kupoprodajnom ugovoru kojim je kožar Jeronim Ivanov zvani Medulić iz Zadra prodao svoju polovinu kuće u predjelu Sv. Šimuna Damjanu Paproviću iz zadarskog predgrađa.

U izvorima iz 1538. godine pronađena su svega dva dokumenta, odnosno oporuke u kojima je zabilježeno Butafogovo ime. U prvoj oporuci, koju je 25. listopada u svojoj kući u predjelu arsenala sastavila Peruča, kći Rade Vlačića (?), Butafogo je svjedočio s Martinom Ambrošićem.³⁵ S druge strane, spis od 30. studenoga iste godine odnosi se na Butafogovu suprugu Jakovicu, koja je teško bolesna sastavila oporuku u njihovoj kući *in contrata fabrorum* (u kovačkoj četvrti).³⁶ Iz oporuke doznajemo da je Jakovica prije bila udana za Marka Ostojića iz Bibinja, s kojim je imala sina Ivana, a da je s Martinom Butafogom dobila sina Šimuna. Osim toga, Butafogo je imao i kćer Magdalenu, kojoj Jakovica nije bila majka.³⁷ Budući da je oporuka sastavljena u Jakovičinu domu u kovačkoj četvrti,³⁸ zacijelo su ona i Butafogo živjeli u navedenoj nekretnini, što je moguće zaključiti i na temelju Butafogove oporuke iz 1546. godine, o kojoj će biti govora u nastavku rada. Iz zapisa na oporuci, dopisanog 3. veljače 1539. godine, moguće je zaključiti da je Jakovica preminula prije tog dana jer je tada na Butafogov zahtjev otvorena njezina oporuka.³⁹

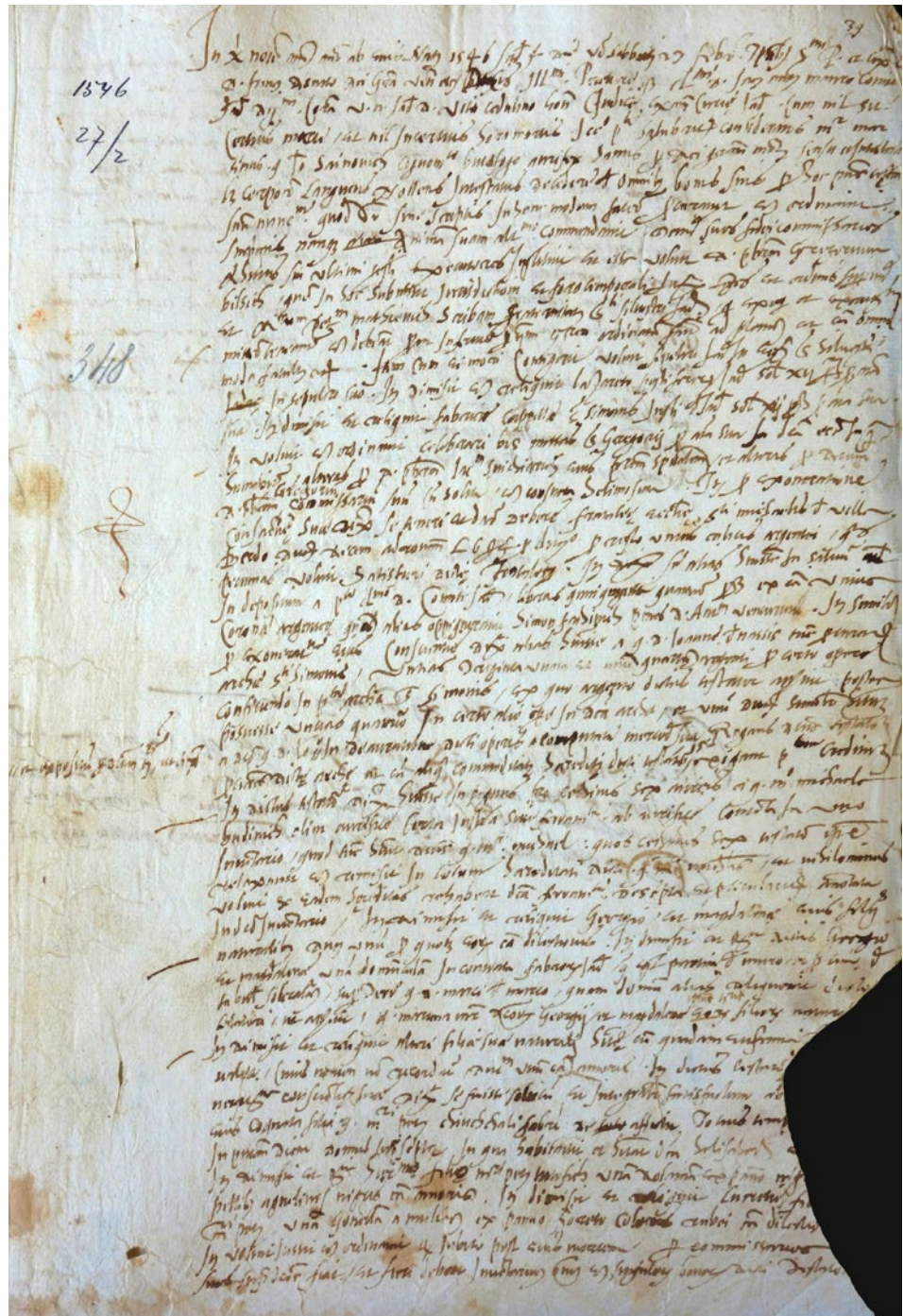
Međutim, osim zapisa na margini Jakovičine oporuke, iz 1539. godine potječu još tri spisa u kojima se navodi ime zlatara Butafoga. Dana 13. travnja zabilježen je kao svjedok zajedno s klerikom Matejem Novoselićem u dokumentu o podjeli dobara između Barbare i Veronike, kćeri pokojnog *ser* Jurja Budačića, sastavljenom u njihovoj kući u četvrti Sv. Šimuna.⁴⁰ Nekoliko mjeseci poslije, 1. kolovoza,⁴¹ Butafogo je jamčio za zlatara i draguljara Ivana Franju *Amizo* (?) iz Venecije,⁴² koji se Blažu *de Soppe* – jednom od zastupnika crkve Gospe od Mira (*Sancta Maria de Pace*), odnosno Gospe Varoške – obvezao vratiti novac koji je dobio za izradu srebrne trireme. Ona je trebala biti zavjetni dar nekoga venecijanskog patricija, ali narudžba nije realizirana pa se zlatar obvezao da će u roku od četiri mjeseca vratiti 71 libru (54 libre koje je vjerojatno dobio za materijal i 17 libara za plaću). Budući da se Ivan Franjo kanio preseliti u Veneciju, zamolio je Butafoga da jamči za njega. Krajem mjeseca, 28. kolovoza, Butafogo i bačvar Jakometo svjedočili su otvaranju oporuke Ivana pok. Lunardija iz Venecije, sastavljene 13. kolovoza iste godine.⁴³

U spisima nastalim u razdoblju od 1540. do 1542. godine, pronađena su svega tri dokumenta u kojima se spominje Butafogo. Najraniji među njima odnosi se na oporuku zlatara Mateja Lukina Boričevića iz Skradina,⁴⁴ sastavljenu 24. ožujka 1540. godine u Zlatarskoj ulici (*in contrata aurificum*) u Zadru.⁴⁵ Matej je tog dana, očito teško bolestan, sastavio svoju oporuku i za njezine provoditelje imenovao zlatara Martina Butafoga i krojača Jurja Bastašića. Izrazio je želju da bude pokopan u crkvi Sv. Silvestra (Sv. Tome), kojoj je za spas duše svoje namijenio 3 unce i 1 kvartu obrađenog srebra. Također, iz oporuke doznajemo da je Boričević imao maloljetnu kćer Kristinu, a da je sve alate i opremu u svojoj zlatarskoj radionici podjednako ostavio Šimunu Opancariću, Šimunu Granfaroviću i Donatu Šimunovu iz Venecije. Međutim, Boričević se očito zdravstveno oporavio, jer je 15. prosinca 1561. godine poništio oporuku. Osim u oporuci zlatara Boričevića, Martin Butafogo spominje se i u oporuci Elizabete, udovice Petra Antunova Venturina, sastavljenoj 11. ožujka 1541. godine u kući oporučiteljice u predjelu Sv. Stjepana (danas Sv. Šime).⁴⁶ Naime, Butafogo je tog dana svjedočio sastavljanju navedene oporuke zajedno s krojačem Matejem Jurjevim Novakovićem, a u ulozi svjedoka zabilježen je i 13. ožujka 1542. godine, kada je s krojačem Ivanom iz Coma svjedočio sastavljanju jednoga kupoprodajnog ugovora.⁴⁷

Nakon toga Butafogo se kao svjedok javlja i u dvama dokumentima iz 1543. godine. Najprije je 3. listopada prisustvovao otvaranju oporuke pokojne Dominike,

2.
Oporuka zlatara Martina Ivanova Sainovića zvanog Butafogo iz Kopra (HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 135, F VII, n. 348; foto: Đ. Lakošeljac)

Last will of the goldsmith Martin Ivanov Sainović from Koper, known as Butafogo

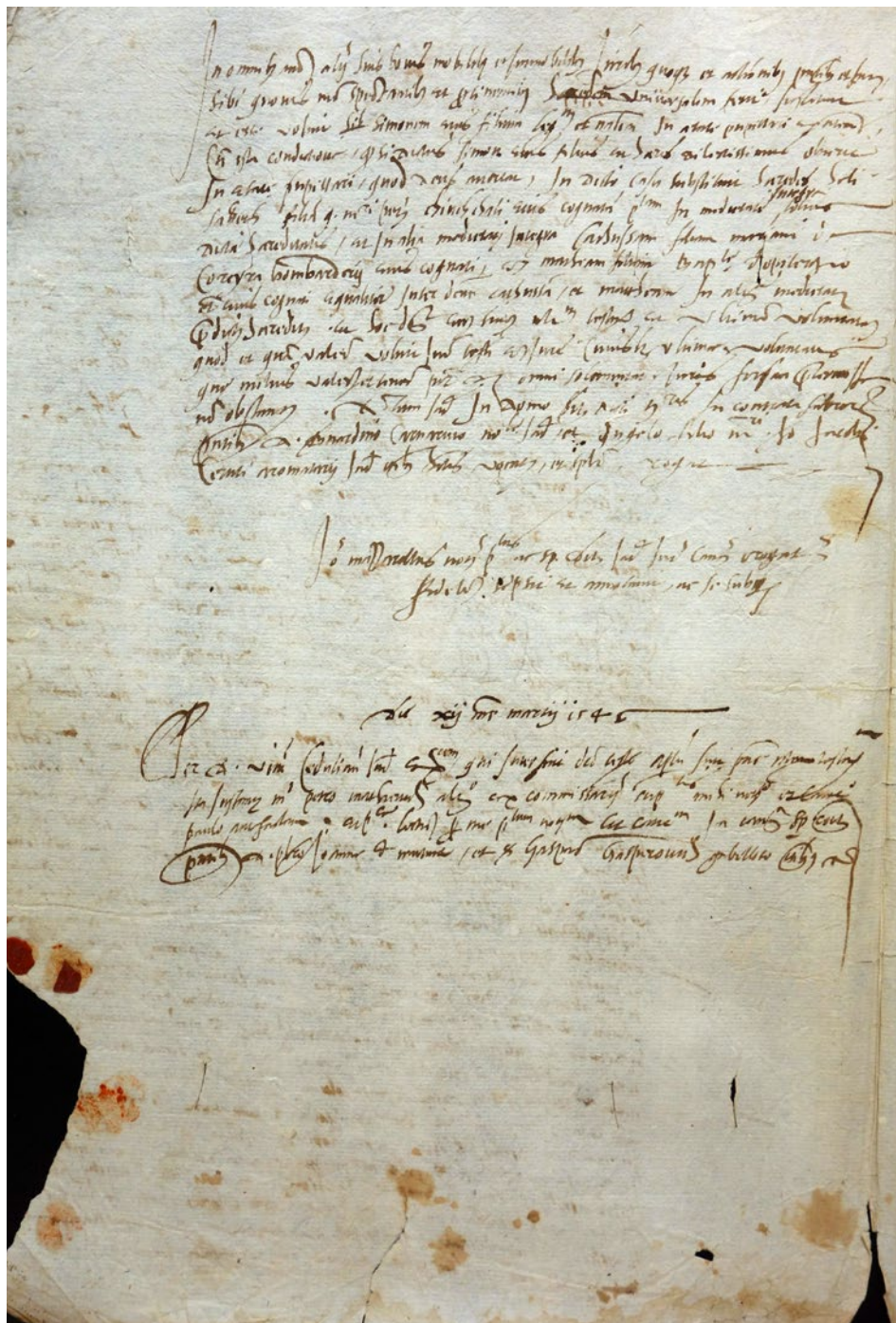
kćeri pok. ser Jurja Bogoja i udovice Šimuna Karbotića,⁴⁸ a onda je 6. studenoga sa svećenikom Petrom Bibinčićem svjedočio kupoprodaji jednog vinograda.⁴⁹ Taj je ugovor sročen u kući zadarskog trgovca Šimuna Bernardinova de Ventura, koji je od kožara Dominika Andrišina i njegovih sestara Katarine i Elizabete kupio vinograd na Ugljanu.

Tijekom 1544. godine Butafogo je još nekoliko puta zabilježen u svojstvu svjedoka. Dana 21. ožujka te godine svjedočio je s kožarom Petrom Matijevićem u čak tri ma spisima koji se odnose na kožara Petra Skorelića i njegovu kćer Martu. U prvom

3.

Oporuka zlatara Martina Ivanova Sainovića zvanog Butafogo iz Kopra (HR-DAZD-31, BZ, Johannes Michael Mazzarellus, kut. 135, F VII, n. 348; foto: Đ. Lakošeljac)

Last will of the goldsmith Martin Ivanov Sainović from Koper, known as Butafogo

spisu Petar je otpustio Martu iz očinske vlasti,⁵⁰ u drugom se ona odrekla prava na nasljedstvo u zamjenu za dotu,⁵¹ dok treći predstavlja formalni ugovor o sklapanju braka između Petrove kćeri Marte i brijača Jeronima Ivanova Gojkovića.⁵² Navedena tri dokumenta sastavljena su u Petrovoj kući u predjelu Sv. Šimuna, odnosno Sv. Marije Velike. U istom dijelu grada nalazila se i kuća u kojoj je 28. srpnja iste godine – u prisutnosti zlatara Martina Butafoga i zlatara Mateja Boričevića zvanog Vukašinović kao svjedoka – oporuku sastavila Antonija, kći pokojnog *ser Bernardina de Grisogono* i supruga kožara Martina *de Mirco*.⁵³ S druge strane, dokument od 11. kolovoza

te godine, u kojem se kao svjedoci javljaju Martin Butafogo i plemić Ivan *de Bite*, sastavljen je u kući Ivana Rose koja se nalazila u predjelu Sv. Mihovila.⁵⁴ Naime, tog su dana plemići Lovro *de Nassis*, sin i jedini nasljednik dobara pokojnog Ivana Dominikova *de Nassis*, te Ivan Rosa i Nikola Dominikov *de Nassis*, provoditelji oporuke navedenog Ivana, u ime Ivanove kćeri Faustine sklopili formalni ugovor o braku s Nikolom Franjinim Paladinijem.

Zadnji u nizu poznatih dokumenata u kojima se Butafogo spominje kao svjedok sastavljen je 22. kolovoza 1545. godine na groblju crkve Sv. Mihovila.⁵⁵ Tada je Kožul Lončarić kožaru Martinu *de Mirco* prepustio svoja prava na jedan teren, čemu je uz Butafoga svjedočio i plemić Nikola Kršulov *de Nassis*.

Posljednji i zasigurno najvažniji poznati dokument o Butafogu predstavlja njegova oporuka sastavljena 27. veljače i otvorena već 12. ožujka 1546. godine,⁵⁶ iz čega proizlazi da je zlatar umro u razdoblju od trinaest dana nakon njezina sastavljanja. O sadržaju tog dokumenta bit će govora u nastavku rada.

Međutim, zlatar je još dva puta posredno zabilježen u matrikuli bratovštine zlatara.⁵⁷ Prvi se put spominje nakon tužbe koju je gaštald bratovštine, Ivan (Gioanni) iz Venecije, podnio zadarskom knezu Antoniju Michielu.⁵⁸ Gaštald se žalio da neki zadarski zlatari prodaju srebro vrijedno manje od 40 soldi po unci umjesto „srebra zadarske kakvoće/finoće“ (*l'argento di lega zaratina*) vrijednog najmanje 45 soldi po unci, kako je određeno kapitulima iz 1476. godine.⁵⁹ Stoga je knez ponovno potvrdio kapitule, odnosno kakvoću srebra od 45 soldi po unci, i odredio da zlatari srebro moraju prodavati po težini. Ako bi radili drukčije, slijedile bi novčane kazne i oduzimanje srebra. Nakon tog zapisa slijedi onaj u kojem se spominju zlatari Matej Dragović i Martin Butafogo, kojima je knez naredio da smiju prodavati srebro isključivo prema težini, pod prijetnjom oduzimanja srebra i kazne od 5 libara. Pod uvjetom da je optužba istinita, ovaj podatak upućuje na to da je Butafogo bio među zlatarima koji su obmanjivali kupce radi veće zarade. Butafogo je potom postumno spomenut na još jednom mjestu u matrikuli, gdje je zabilježena povreda kapitula bratovštine. Naime, za vrijeme kneza Jacopa (Giacoma) Antonija Maura, zadarski zlatari Matej Dunčević, Ivan (Zuane) Calo i Šimun Opancarić⁶⁰ podnijeli su tužbu protiv zlatara Donata, iz koje doznajemo da je Donat 1546. godine radio u radionici pokojnog zlatara Martina Butafoga i plaćao naknadu za uporabu alata njegovoj kćeri.⁶¹

Time su zaokruženi zasad poznati arhivski podatci o zlataru Martinu Butafogu, koji – ma koliko fragmentarni bili – otvaraju vrata daljnjoj kontekstualizaciji njegova zlatarskog djelovanja i privatnih veza s pripadnicima zadarskog društva tog vremena.

Butafogova oporuka

Kao što je već spomenuto u prethodnom poglavlju, Butafogova oporuka od 27. veljače 1546. godine, izrečena bilježniku Iohannesu Mazzarellusu, najvažniji je poznati dokument o tom zlataru (sl. 2, sl. 3). Kako stoji u njezinu uvodu, sastavljena je za vrijeme mletačkog dužda Francesca Donata te njegova predstavnika u Zadru, kneza Jacopa Antonija Maura, pred zadarskim plemićem i sudcem egzaminatorom Vitom Cedulinom. Zlatar je u njoj naveden kao *magister Martinus quondam Iohannis Sainouich cognominatus Butafogo, aurifex*, dobroga duševnog zdravlja,⁶² ali bolesnog tijela, zbog čega je – ne želeći umrijeti bez oporuke – odlučio izreći svoju posljednju volju. U skladu s tadašnjom praksom, započeo je oporuku preporukom svoje duše Svevišnjem Stvoritelju. Potom je za provoditelje oporuke imenovao svećenika Grgura Bilšića i majstora Petra Matijevića, pisara Bratovštine sv. Silvestra u Zadru – moguće kožara Petra Matijevića s kojim je svjedočio u trima dokumentima.⁶³ Nakon toga je odredio da bude pokopan u crkvi Sv. Silvestra u Zadru (Sv. Tome),⁶⁴ u svojoj grobnici, gdje je – kako doznajemo iz ranijeg spisa – trebala biti

pokopana njegova supruga Jakovica.⁶⁵ Nadalje, Butafogo je oporučno namijenio po 12 soldi zadarskom lazaretu i fabrici kapele Sv. Šimuna Pravednog u Zadru, te zadužio svećenike Jakova Svičarića i spomenutog Grgura Bilšića da u njegovoj ukopišnoj crkvi služe mise za spas njegove duše.

Zatim je, radi umirenja savjesti, naveo nekoliko nepodmirenih obveza koje otkrivaju ponešto o njegovoj zlatarskoj djelatnosti. Najprije je naveo legat od 10 dukata bratovštini crkve Sv. Mihovila u selu Brdu, kao preostali iznos na ime jednog srebrnog kaleža. Potom je izjavio da je od zadarskog kneza (Jacopa Antonija Maura, op. a.) jednom prigodom primio na čuvanje 54 libre na ime jedne *coronae argenteae* (krune ili krunice), za koje je Šimun Fačić prethodno založio tu krunu (ili krunicu) kod Antuna Venturina. Međutim, najzanimljiviji podatak predstavlja Butafogova izjava da je nekoć primio 31 uncu i 1 kvartu srebra te 1 dukat od pokojnog plemića Ivana *de Nassis*, nekadašnjeg prokuratora Škrinje sv. Šimuna, za određeni rad na toj škrinji. No, od toga je srebra, kako navodi, 4 unce upotrijebio za drugi rad na istoj škrinji, na čiju je pozlatu utrošio i dobiveni dukat. Uračunavši svoju naknadu, odnosno plaću, Butafogo je zamolio prokuratora škrinje da, ako to bude moguće, navedeni dug naplate iz njegove ostavštine. Ovaj je dio, ma koliko zanimljiv bio, sintaktički pomalo nezgrapčan i sadržajno škrtav, što otežava utvrđivanje okolnosti transakcija i obujam posla, o čemu će biti govora u nastavku rada.

Osim toga, Butafogo je izjavio da je u zalogu za 6 dukata (*cechinis*) imao neke alate (*certa instrumenta siue ferramenta*) pokojnog zlatara Mihovila Budinića,⁶⁶ popisane u inventaru sastavljenom dok su se još nalazili u posjedu tog zlatara. Budući da je taj novčani dug u cijelosti oprostio Budinićevim nasljednicima, zatražio je da mu pripadnu ti alati, opisani i pojedinačno popisani u navedenom inventaru.

Posljednji dio Butafogove oporuke tiče se raspodjele njegovih dobara među zakonitom i nezakonitom djecom te legata drugim pojedincima. Svojoj nezakonitoj djeci – sinu Jurju i kćeri Magdaleni – koju je imao s nekom Martinom, ostavio je po 1 dukat te kuću u kovačkoj četvrti izgrađenu na ruševini (?) (*super derro*) pokojnog Marka *de Marco*,⁶⁷ koju mu je prije ostavila Martina. Svojoj drugoj nezakonitoj kćeri, čijeg se imena nije sjećao, a koja je živjela s izvjesnom Eufemijom, također je ostavio 1 dukat. Potom je naveo da je u cijelosti isplaćen i potpuno namiren od svoje šurjakinje Elizabete, kćeri pokojnog majstora kovača Petra Kučkala (Kuckala?), za najam kuće u kojoj je živjela. Iz toga se može zaključiti da je Elizabeta bila sestra Butafogove pokojne supruge Jakovice, u čijoj se oporuci iz 1538. godine navodi kao provoditeljica oporuke i nasljednica polovice kuće u kovačkoj četvrti.⁶⁸

Nakon toga Butafogo je ostavio legate Jeronimi i Lukreciji, kćerima majstora Petra Miršića. Prvoj je namijenio jednu dolamu od crnog platna i crnoga janječeg krzna, a drugoj crvenu haljinu. Zatim je naredio da se odmah nakon njegove smrti sastavi inventar sveukupne pokretne i nepokretne imovine.⁶⁹

I konačno, svojim univerzalnim nasljednikom imenovao je maloljetnog zakonitog sina Šimuna (komu je majka bila Jakovica, op. a.). U slučaju njegove smrti u maloljetnoj dobi, za zamjenske nasljednike odredio je šurjakinju Elizabetu, kojoj je trebala pripasti polovina nasljedstva, te Katušu, kćer svojeg rođaka (*cognatus*), topnika Martina s Korčule, i Mateu, kćer drugog rođaka Krstitelja *de Opilergio*, koje su zajedno trebale naslijediti drugu polovinu dobara.⁷⁰

Time je zaključena Butafogova oporuka, sastavljena u zlatarovoj kući u kovačkoj četvrti, u prisutnosti plemića Bernarda (Brne) Karnarutića⁷¹ i ljekarnika Anđela, sina majstora Ivana Jakovljeva Cerutija, kao svjedoka. Bilješka o otvaranju oporuke od 12. ožujka – na zahtjev Petra Matijevića, jednog od imenovanih provoditelja – zabilježena ispod oporuke, sugerira da je zlatar preminuo između 27. veljače i 12. ožujka 1546. godine.

Zlatarsko djelovanje

Pronađeni arhivski podatci, nažalost, ne otkrivaju mnogo o Butafogovoj zlatarskoj djelatnosti, ali su ipak bitni u kontekstu širenja spoznaja o zadarskom zlatarstvu prve polovine 16. stoljeća. Iz njih je moguće zaključiti da se zlatarova radionica vjerojatno nalazila u Zlatarskoj ulici,⁷² negdje u blizini današnjega Narodnog trga,⁷³ a da je nakon njegove smrti u njoj djelovao zlatar Donat, unajmivši alate od Butafogove kćeri.⁷⁴ Osim toga, nekoliko dokumenata upućuje na privatne, a potencijalno i poslovne veze s drugim zlatarima poput Tome Petrova, Mateja Lukina Boričevića iz Skradina i Mihovila Budinića. Naime, s Tomom Petrovim zabilježen je u svojstvu svjedoka u trima dokumentima,⁷⁵ Boričević ga je imenovao za provoditelja svoje (poslije poništene) oporuke,⁷⁶ a Budinić je kod njega založio svoje zlatarske alate.⁷⁷

Iako u izvorima za sada nije pronađen ni jedan ugovor o narudžbi povjerenoj Butafogu, iz njegove oporuke doznajemo da mu je bratovština crkve Sv. Mihovila u selu Brdu⁷⁸ u neko doba povjerila izradu srebrnog kaleža, koji očito nije izradio pa je morao vratiti novac. Premda je za umirenje savjesti, kao ostatak duga na račun tog kaleža, ostavio 10 dukata,⁷⁹ ne može se utvrditi stvarna vrijednost tog predmeta, jer nije poznato koliko je novca već vratio i je li u dug bila uračunana i njegova plaća. Stoga, iz toga šturog zapisa moguće je tek zaključiti da se Butafogo bavio izradom liturgijskih predmeta.

Međutim, znatno važniji podatak predstavlja zlatarova oporučna izjava u kojoj kaže da je u neko doba od pokojnog plemića Ivana *de Nassis*, nekadašnjeg prokuratora Škrinje sv. Šimuna, primio 31 uncu i 1 kvartu srebra (931,63 grama, op. a.)⁸⁰ te 1 dukat za rad na škrinji, od čega je 4 unce iskoristio za drugi zahvat na istom predmetu, a dukat na njegovu pozlatu.⁸¹ Iz te se izjave pak ne mogu razabrati pojedinosti o tome kada je točno Butafogo bio angažiran, što je radio na škrinji, koliko je materijala primio i utrošio te koliko je bio plaćen za taj posao. Čak nije precizirano

4.
Stražnja strana Škrinje sv. Šimuna prije premještanja dvaju tordiranih stupića – renesansni friz istaknut crvenom bojom (izvor: Hrvatski restauratorski zavod; foto: G. Tomljenović, 5. 11. 2019.)

Back side of St Simeon's Chest before the relocation of two twisted columns – Renaissance frieze highlighted in red

ni o kojem Ivanu iz roda Nassis⁸² je riječ, iako su, čini se, u isto vrijeme živjeli Ivan Dominikov⁸³ i Ivan Nikolin *de Nassis*.⁸⁴ Ipak, izglednijim se kandidatom čini prvi od dvojice imenjaka, koji je u više navrata obnašao funkciju savjetnika zadarskog kneza.⁸⁵ Tomu u prilog možda govore i dva arhivska dokumenta iz kojih je moguće naslutiti poveznicu između zlatara Butafoga i Ivana Dominikova, ili barem članova njegove uže i šire obitelji.⁸⁶ Naime, u jednom spisu iz 1533. godine, sročenom u Ivanovoj kući, Ivan je zabilježen kao knežev savjetnik, a Butafogo kao svjedok, što znači da je zlatar u svrhu svjedočenja pri sklapanju dokumenta bio pozvan u Ivanov dom.⁸⁷ Osim toga, Butafogo se u svojstvu svjedoka pojavio i u spisu iz 1544. godine, u kojem se spominju Lovro i Faustina – djeca tada pokojnog Ivana – te Nikola, vjerojatno Ivanov brat.⁸⁸ Dok je u prvom slučaju doista mogla biti riječ o slučajnosti,⁸⁹ u drugom je možda moguće razabrati određene veze s Ivanovom djecom, ponajprije sa sinom Lovrom, koji je zajedno s provoditeljima oporuke svojega pokojnog oca, u ime svoje sestre Faustine, sklopio formalni ugovor o braku s plemićem Nikolom Franjinim Paladinijem.⁹⁰ Ako je prokurator Škrinje sv. Šimuna u neko vrijeme doista bio Ivan Dominikov *de Nassis*, onda je Butafogo morao biti angažiran prije 11. kolovoza 1544. godine, jer je Ivan tada već bio mrtav.⁹¹ U okviru ovakve interpretacije poznatih izvora i nedostatku drugih uporišta, tu je intervenciju moguće tek okvirno smjestiti između 1524. i 1544. godine – u period od Butafogova prvog poznatog spomena u zadarskim notarskim spisima do smrti Ivana Dominikova.

Što onda otkriva Butafogova oporučna izjava? Ona potvrđuje da je zlatar u neko vrijeme bio angažiran za nekakav rad na Škrinji sv. Šimuna, da je od Ivana *de Nassis*, nekadašnjeg prokuratora škrinje, primio 31 uncu i 1 kvartu srebra te 1 dukat, od čega je 4 unce srebra i navedeni dukat utrošio na neki drugi rad na škrinji. S obzirom na to da je Butafogo to spomenuo u svojoj oporuci radi umirenja savjesti, razvidno je da nije utrošio sve primljeno srebro, jer je nakon uračunane naknade za svoj rad za-

5.

Stražnja strana Škrinje sv. Šimuna nakon premještanja dvaju tordiranih stupića – renesansni friz istaknut crvenom bojom (izvor: Hrvatski restauratorski zavod; foto: I. Marinković, 21. 11. 2024.)

Back side of the St Simeon's Chest after the relocation of two twisted columns – Renaissance frieze highlighted in red

6.
Marco Dente, grafika s prikazom
groteske, 1515. – 1527., The
Metropolitan Museum of Art,
New York (izvor: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/342520>, pristupljeno 26. 6. 2025.)

Marco Dente, engraving depicting
a grotesque, 1515-1527, The
Metropolitan Museum of Art, New
York

molio tadašnje prokurateure škrinje da, ako bude moguće, iz njegove imovine naplate svoje potraživanje. Međutim, to ne znači nužno da je zlatar od primljenog srebra utrošio samo 4 unce, već sugerira da mu je ostala određena količina materijala čiju su protuvrijednost tadašnji prokuratoru škrinje mogli potraživati iz njegovih dobara. Isto tako, ne smije se isključiti ni mogućnost da je zlatar – po običaju onog vremena – materijal dobivao u nekoliko navrata, a da je u oporuci navedena samo tranša od koje je preostalo nešto srebra jer je jedino ona i sporna. Ovako oskudni podatci, s više otvorenih pitanja nego odgovora, ostavljaju prostora tek za pretpostavke o tome koje su srebrne pozlaćene lamine na Škrinji sv. Šimuna⁹² – monumentalnom relikvijaru koji je od zlatara Franje iz Milana 1377. godine naručila ugarsko-hrvatska kraljica Elizabeta – nastale u radionici zlatara Martina Butafoga. No posve je jasno da to nije ni jedan od narativnih reljefa pa, po svemu sudeći, njegov rad treba tražiti među dekorativnim bordurama, od kojih su pojedine preslagivane, kraćene, pa čak i obnavljane tijekom vremena.

Ako je Butafogo „na drugi rad na škrinji” utrošio samo navedene 4 unce srebra i zlatni dukat na pozlatu, u tom je slučaju riječ o manjem zahvatu – možda novoj borduri skromnih dimenzija ili popravku.⁹³ To je, dakako, jedna opcija, jer nije isključeno da je za taj rad upotrijebio još materijala koji nije bilo potrebno navoditi u oporuci, s obzirom na to da su računi već bili raščišćeni. U svakom slučaju, nakon što je od primljenog srebra na nešto drugo utrošio 4 unce, na raspolaganju mu je ostalo 27 unci i 1 kvarta srebra (812,37 grama).⁹⁴ Od te količine očito nije sve utrošio na ugovoreni posao, a ostatak nije vratio prokuratorima, pa je prije smrti imao po-

trebu razriješiti račune s njima. Nažalost, iz poznatih podataka nije moguće utvrditi količinu utrošenog srebra, niti je moguće znati je li materijal za rad primio u više navrata, a samim time ni opseg posla.

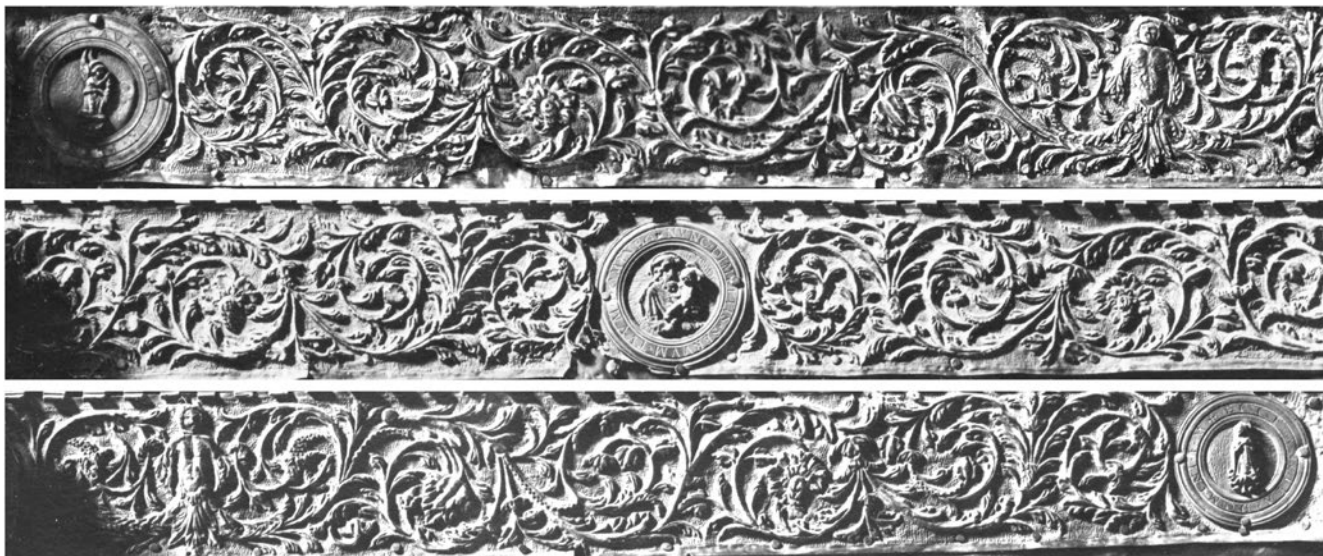
Ipak, na temelju primljenog materijala moguće je pokušati hipotetski izračunati dimenzije neiskucane lamine, kako bi se barem dobila predodžba minimalnog obima posla za koji je bio angažiran. Uzmemo li u obzir da je zlatar primio najmanje 931,63 grama srebra i pretpostavimo da je od njega trebao izraditi laminu debljine 0,07 centimetara, a za gustoću srebra uzmemo čisto srebro na sobnoj temperaturi (10,49 g/cm³), dobijemo volumen od 88,8 cm³. Na temelju volumena i pretpostavljene debljine lamine od 0,07 centimetara, moguće je izračunati dvodimenzijsku površinu, koja bi iznosila 1268,73 cm². Izvlačenjem drugog korijena iz površine dobivaju se dimenzije visine i duljine koje zajedno s debljinom daju laminu od približno 35,62 × 35,62 × 0,07 centimetara.⁹⁵ To su, dakako, hipotetske dimenzije lamine koja se mogla dobiti od navedene količine srebra s pretpostavljenim vrijednostima, a treba uzeti u obzir da navedeni odnos visine i duljine ovdje služi samo kao ilustracija. Od primljenog srebra treba oduzeti i 4 unce utrošene na drugi rad, što dovodi do toga da je od preostalih 812,37 grama srebra Butafogo teoretski mogao izraditi laminu dimenzija 33,26 × 33,26 × 0,07 centimetara.⁹⁶ Kada bismo, primjerice, vrijednosti pokušali primijeniti na laminu visine 7 centimetara, tada bi njezine dimenzije iznosile 7 × 158 × 0,07 centimetara,⁹⁷ ali, kako je već rečeno, to srebro nije u cijelosti utrošeno.

S obzirom na to da s Butafogom zasad ne možemo dovesti u vezu ni jedno sačuvano djelo, u pokušaju identifikacije njegova rada na škrinji komparativna analiza nije primjenjiva. Premda nema čvrstih uporišta za pouzdanu atribuciju, na temelju formalno-stilskih elementa moguće je barem identificirati dijelove srebrne pozlaćene oplata čije oblikovne karakteristike otprilike odgovaraju vremenu Butafogova djelovanja u Zadru (→?1524. – 1546.). Pod pretpostavkom da je srebro za rad dobio od prokuratora Ivana Dominikova *de Nassis*, o čemu je bilo govora, *terminus ante quem* za Butafogov angažman na škrinji pomiče se na 1544. godinu – godinu Ivanove smrti. Tako postavljen vremenski okvir upućuje na reljefe renesansnih likovno-stilskih obilježja. Osim reljefa zlatara Tome Martinova iz 1497. godine u unutrašnjosti škrinje,⁹⁸ renesansne oblikovne elemente pokazuje još samo jedan friz koji teče uz sam vrh poledine sanduka, tik ispod kosine krova (sl. 4, sl. 5). U literaturi je uglavnom ukratko spomenut kao još jedna renesansna intervencija,⁹⁹ a prema mišljenju

7.

Renesansni friz s iskucanom viticom i medaljonima, detalji preuzeti s fotografija fotostudija Alinari iz oko 1920. godine (izvor: Ministarstvo kulture i medija RH, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Zadru; inv. br. 5764; inv. br. 5765; inv. br. 5766)

Renaissance frieze with punched foliage ornament and medallions, details taken from Alinari photo studio images from around 1920

nekih autora on bi također mogao biti rad Tome Martinova.¹⁰⁰ Ivo Petricioli smatrao je da je friz kasnijeg postanka,¹⁰¹ čemu u prilog, čini se, idu dvije groteske¹⁰² u vidu muških nagih dopojasnih figura čije se ruke i donji dio tijela pretvaraju u listove akantusa iz kojih potom izrasta elegantna, prozračna vitica s cvjetovima. Za sada nije pronađen izravniji uzor za tu iskucanu kompoziciju, međutim sličan i načelno usporediv motiv, ali okomite orijentacije, prikazuje grafika Marca Dentea u Metropolitan Museumu u New Yorku, datirana između 1515. i 1527. godine (sl. 6).¹⁰³ To, dakako, ne znači da i friz na škrinji treba datirati u navedeno vrijeme, jer je s obzirom na postupno širenje i recepciju groteske izvan Italije putem crteža i predložaka, vjerojatno nastao nešto kasnije, možda u drugoj četvrtini 16. stoljeća, dok je ranija datacija manje vjerojatna.

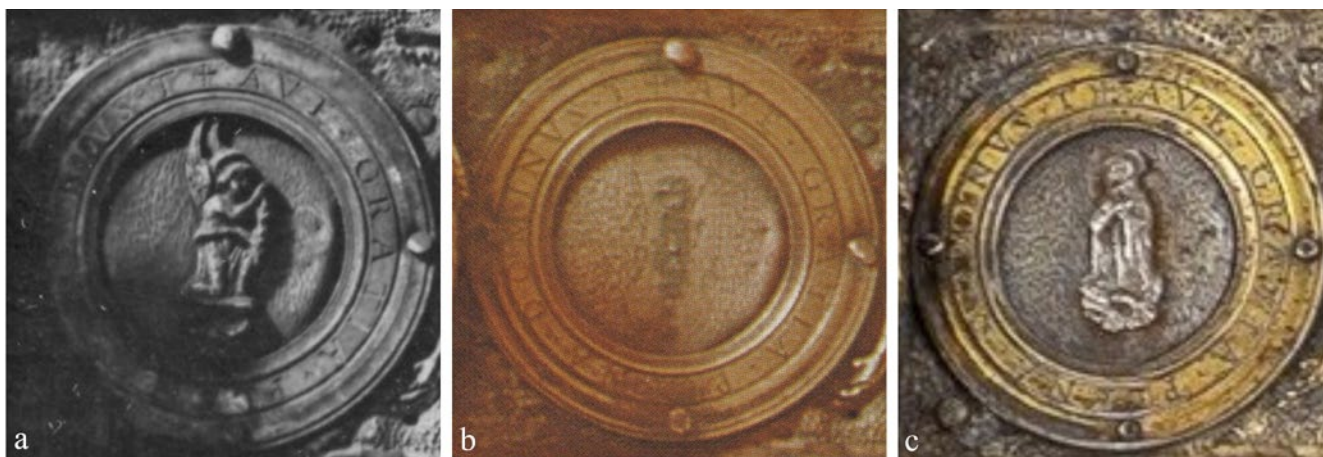
U sljedećim redcima donosimo neka zapažanja o tom srebrnom pozlaćenom frizu što teče u razini baroknih andeoskih glavica na vrhu tordiranih stupića, koji su sve donedavno dijelili poledinu sanduka na tri dijela.¹⁰⁴ Friz se sastoji od iskucane vitice antikizirajuće inspiracije u koju su uklopljena tri kružna medaljona. Čine ga dvije simetrično oblikovane i zrcalno postavljene vitice koje izbijaju iz donjeg dijela tijela i ruku dviju grotesknih muških nagih figura (sl. 7, sl. 8). Iz njih, lijevo i desno, izrasta niz naizmjenično postavljenih zavojnica, od kojih pojedine završavaju cvjetovima dugačka mesnatog tučka. Te su figure pozicionirane tako da obočuju središnji dio friza. Simetriju vitica prate tri kružna medaljona – po jedan u sredini i na krajevima – pričvršćena za laminu s po četiri čavla (?). Krajnji medaljoni sadrže kompoziciju Navještenja, a središnji poprsje sv. Šimuna s malim Kristom u rukama. Figure okružuje okvir s urezanim natpisom u kapitali: lijevu figuru prati AVE GRATIA PLENA DOMINVS T(ECVM), desnu (Mariju) ECCE ANCILA DOMINI F(IAT) M(IHI), a sv. Šimuna NUNC DIMITTIS SERVVM TVVVM DOMINE.¹⁰⁵ Odabir likova i popratnih natpisa nikako nije slučajna i sasvim je očekivano da je središnje mjesto dodijeljeno svetcu čije se tijelo čuva u relikvijaru. Ako prikaz sv. Šimuna s Kristom u rukama tumačimo kao reduciranu verziju Prikazanja u hramu, tada Navještenje (Kristovo utjelovljenje), označava početak narativnog i teološkog slijeda koji svoje ispunjenje nalazi u Šimunovu prepoznavanju Mesije. Međutim, lik arkandela Gabrijela na lijevoj strani izgubljen je tijekom vremena pa je u neko doba na njegovo mjesto stavljena kopija Marije iz Navještenja. Arkandeo je morao nestati nakon što je fotostudio Alinari oko 1920. godine snimio crno-bijelu fotografiju na kojoj je još uvijek vidljiv, a prije nastanka fotografija za monografiju Ive Petriciolija

8.

Renesansni friz s iskucanom viticom i medaljonima, detalji preuzeti s fotografije totala (izvor: Hrvatski restauratorski zavod; foto: I. Marinković, 21. 11. 2024.)

Renaissance frieze with punched foliage ornament and medallions, details taken from a full-view photograph

9.

a. Medaljon s prikazom arkandela Gabrijela na fotografiji fotostudija Alinari iz oko 1920. godine, detalj (izvor: Ministarstvo kulture i medija RH, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Zadru; inv. br. 5764); **b.** Isti medaljon nakon nestanka figure arkandela, detalj (izvor: IVO PETRICIOLI /bilj. 92/, 19); **c.** Današnje stanje, nakon što je u medaljon stavljena kopija figure Marije u desnom medaljonu, detalj preuzet s fotografije totala (izvor: Hrvatski restauratorski zavod; foto: I. Marinković, 21. 11. 2024.)

a. Medallion depicting the Archangel Gabriel in an Alinari photo studio image from around 1920, detail; **b.** The same medallion after the disappearance of the Archangel's figure, detail; **c.** Present condition, after a copy of Mary's figure from the right medallion was placed into it, detail taken from a full-view photograph

iz 1983. godine, na kojima ga više nema (sl. 9). Otkako je krajem 2024. godine provedena restauratorska intervencija, tijekom koje su dva središnja tordirana stupića sa stražnje strane premještena na prednju stranu sanduka,¹⁰⁶ jasno je vidljivo da se friz sastoji od triju dijelova. Središnju laminu od bočnih odvajaju dvije male lamine s motivom peterolatičnog cvijeta na punciranoj pozadini. One nisu integralni dio friza, za koji je moguće pretpostaviti da je možda skraćen pri popravku 1630. godine. Naime, s obzirom na simetričnost čitave kompozicije, možemo pretpostaviti da je iz obiju groteski, lijevo i desno, izbijalo po šest vitica, od kojih danas nedostaje po jedna upravo na mjestima gdje su se donedavno nalazile barokne glavice anđela. Možda je indikativno i to da se slične lamine malih dimenzija, s motivom peterolatičnog cvijeta, nalaze na još nekoliko mjesta – ispod baza tordiranih stupića na poledini i pored dviju anđeoskih glavica na prednjoj strani sanduka. Može se pretpostaviti da se takve lamine nalaze i iza baroknih glavica anđela na preostalim stupićima na poledini.

Kako su već ustvrdili Ivo Petricioli i Nikola Jakšić, vitica je vješto iskucana i izrađena gotovo do filigranske profinjenosti,¹⁰⁷ ali o oblikovanju likova u medaljonima ni ovom prigodom nije moguće suditi jer je škrinja *in situ* visoko pozicionirana, a kvaliteta dostupnih fotografija to ne omogućava. No, u kontekstu ovog rada bilo ju je potrebno spomenuti, jer ne možemo isključiti mogućnost da je nastala u Butafogovoj radionici, premda za sada ne postoje pisani izvori koji bi to potvrdili. Ipak, radi predodžbe, i u ovom je slučaju moguće pribjeći hipotetskim izračunima, a dobivene vrijednosti okvirno usporediti s poznatom, najmanjom mogućom količinom srebra (931,63 g) koju je Butafogo primio od prokuratora. Uzmemo li da visina renesansnog friza iznosi oko 7 centimetara, a ukupna duljina triju lamina oko 165 centimetara te pretpostavimo debljinu od 0,07 centimetara,¹⁰⁸ dolazimo do volumena od 80,85 cm³. Kada se taj iznos pomnoži s pretpostavljenom gustoćom srebra od 10,49 g/cm³, dobije se masa od 848,11 grama (gotovo 28 i pol unci) srebra. Na to treba dodati i određenu količinu materijala utrošenog na izradu medaljona i likova u njima. Ako je friz skraćen, za njegovu maksimalnu duljinu možemo uzeti duljinu sanduka od 192 centimetra, što daje masu od 986,9 grama (malo više od 33 unce), kojoj također treba pridodati materijal utrošen na medaljone. Poznata količina srebra koju je Butafogo primio od prokuratora ne razlikuje se znatno od one koja je teoretski bila potrebna za izradu friza, a moguće je da je primio i dodatnu količinu materijala o kojoj nema podataka. Stoga se čini opravdanim razmotriti mogućnost da je renesansni friz nastao u radionici tog zlatara.

* * *

Iako se Butafogo u većini sačuvanih spisa spominje tek u svojstvu svjedoka, iz njih je ipak moguće iščitati skromne biografske crtice o životu i djelovanju toga do-
sad gotovo nepoznatog zlatara, od kojih je najvažnija ona o njegovu angažmanu na
Škrinji sv. Šimuna. Na osnovi poznatih podataka nije moguće utvrditi opseg njegova
posla, ali ga rad na škrinji svrstava u malu grupu zlatara čije se ime povezuje s naj-
važnijom umjetninom zadarskog srednjovjekovlja. Makar pitanje autorstva renesan-
snog friza s viticom i medaljonima na poleđini škrinje nije nedvojbeno razjašnjeno,
postoje indicije da ga je izradio upravo Martin Butafogo. Budući da arhivska građa
prve polovine 16. stoljeća još uvijek nije sustavno istražena, to ostavlja prostora za
pronalazak novih dokumenata – i o Butafogu i o drugim zlatarima te sačuvanim i
izgubljenim zlatarskim djelima – koji mogu pridonijeti boljem i potpunijem razumi-
jevanju dosega zadarskog zlatarstva tog vremena.

PRILOG 1

1546., 27. II – Oporuka zlatara Martina pok. Ivana Sainovića, zvanog Butafogo.

*In Christi nomine, amen. Anno ab eius Natiuitate 1546, indictione 4, die vero
sabbati 27 februarii, temporibus serenissimi principis et excellentissimi domini
Francisci Donato Dei gratia Venetiarum ducis illustrissimi, praetureque clarissimi
domini Iacobi Antonii Mauro comitis Iadre dignissimi. Coram viro nobile Iadrensi
domino Vito Cedulino honorabile iudice examinatore Curie Iadre. Cum nil sit certius
morte et nil incertius hora mortis, sed predicta salubriter considerans magister
Martinus quondam Ioannis Sainouich cognominatus Butafogo, aurifex, sanus
per Dei gratiam mente, sensu et intellectu, set corpore languens, nollens intestatus
decedere de omnibus bonis suis per hoc presens testamentum suum nuncupatiuum,
quod dicitur sine scriptis, in hunc modum facere procurauit et ordinauit. Imprimis
namque (ordino – prekrizeno) animam suam altissimo commendauit creatori. Suos
fideicommissarios et huius sui vltimi testamenti executores instituit et esse voluit
dominum presbiterum Gregorium Bilsich, quem in hoc submisit iurisdictioni et
foro temporalis iuxta regulas et ordinis superinde, et magistrum Petrum Mathieuich
scribam fraternitatis sancti Siluestri Iadre quod exigeret et examinauit missam
(?) leteram et debeant, prout inscrius (?) per ipsum contra ordinatum factum (?),
ad plenum et cum omni modo (jedna riječ nejasna) et cetera. Item cum ei mori
contigerit, voluit sepeliri Iadre in ecclesia sancti Siluestri (Iadre – prekrizeno) in
sepulcro suo. Item dimisit et reliquit lazareto pestiferorum Iadre soldos XII paruorum
pro anima sua. Item dimisit et reliquit fabrice cappelle sancti Simonis Iusti de Iadra
soldos XII paruorum pro anima sua. Item voluit et ordinauit celebrari bis missas
sancti Gregorii pro anima sua in dicta ecclesia, in qua humabitur, et alteras per
dominum presbiterum Iacobum Suichiarich eius patrem spiritualem et alteras per
dictum dominum presbiterum Gregorium commissarium suum in solita et consueta
helimosina. Item pro exoneratione conscientie suae dixit se teneri et dare debere
fratalem ecclesiam Sancti Michaelis de villa Berdo ducatos decem, ad rationem librarum*

6, soldorum 4 pro ducato, pro resto vnius calicis argentei. Quae pecuniae voluit satisfieri dictę frataleę. Item dixit se alias habuisse in saluum uel in depositum a predicto clarissimo domino comite Iadre libras quinquaginta quattuor paruorum ex causa vnius coronae argenteae, quibus (!) alias oppignerauit Simon Fachinich penes dominum Antonium Venturinum. Item similiter pro exoneratione eius conscientie dixit alias habuisse a quondam domino Ioanne de Nassis tunc procuratore arche sancti Simonis vntias triginta vnam et unum quartum argenti pro certo opere conficiendo in predicta archa sancti Simeonis. Ex quo argento dictus testator asseruit postea posuisse vncias quatuor in certo alio opere in dicta archa, et vnum ducatum similiter habitum a dicto quondam domino Ioanne et expositum per dictum testatorem ut dixit in deauratione dicti operis. Computata mercede sua rogans (!) dictus testator procuratores dictę archę ut cum aliqua commoditate hareditatis (!) dicti testatoris exigant (riječ nejasna) creditum. Item dictus testator dixit habuisse in pignus pro cechinis sex aureis a quondam magistro Michaelae Budinich, olim aurifice, certa instrumenta siue ferramenta ab aurifice contenta in vno inuentario, quod tunc habuit dictus quondam magister Michael. Quos cechinos sex testator ipse relaxauit et remisit in totum hareditati (!) dicti quondam magistri Michaelis, ut nichilominus voluit ex eadem hareditas (!) rehabere dicta ferramenta descripta et particulariter annotata in dicto inuentario. Item misit et reliquit Georgio et Magdalene eius filiis naturalibus ducatum vnum pro quolibet eorum causa dilectionis. Item dimisit et reliquit dictis Georgio et Magdalene vnam domunculam in contrata fabrorum Iadre, que est partim de muro et partim de tabulis, soleratam super derro quondam domini Marci de Marco. Quam domum alias reliquerit dicto testatori, ut asseruit, quondam Martina mater dictorum Georgii et Magdalene (Georg – prekriženo) ipsius (riječ nečitka) filiorum natura[lium]. Item dimisit et reliquit alterae filiae suae naturali, habitę cum quadam Eufemia (oštećeno) cuius nomen non recordatur, ducatum vnum causa amoris. Item dictus testato(r) (oštećeno) (dvije riječi nejasne) suae dixit se fuisse solutum et integraliter satisfactum ab (oštećeno) eius cognata filia quondam magistri Petri Chiuchchali (!) fabri de (toto – prekriženo) affictu istius temp[oris] (oštećeno) in presenti dicta domus suprascripta in qua habitauit et habitat dicta Helisabeth (oštećeno). Item dimisit et reliquit Hieronymę filię magistri Petri Mirsich vnam dolamam ex panno nigro (oštećeno) pellibus agnelinis nigris causa amoris. Item dimisti et reliquit Lucretie filie [dicti] magistri Petri vnam gonnellam a muliere ex panno fioreto (?) coloris rubei cum dilectio (oštećeno). Item voluit, iussit et ordinauit quod subito post eius mortem per commissarios (oštećeno) suos superdictos fiat et fieri debeat inuentarium omnium et singulorum bonorum dicti testatoris.

In omnibus autem aliis suis bonis mobilibus et immobilibus, iuribus quoque et actionibus presentibus et futuris sibi quouis spectantibus et pertinentibus haredem vniuersalem fecit, instituit et esse voluit (Sib – prekriženo) Simonem suum filium legitimum et naturalem in aetate pupillari existentem cum ista conditione: quod si dictus Simon eius filius et hares (!) dilectissimus obiret in etate pupillari, quod Deus aueriat (?), in dicto casu substituit haredes (!) Helisabeth filiam quondam magistri Petri Chiuchchali (!) eius cognatam primam in medietate integra totius dictae hariditatis et in alia medietate integra Cathussam filiam Martini de Corcyra bombarderii eius cognati et Matheam filiam Baptiste de Opilergio etiam eius cognati equaliter inter dictas Cathussam et Matheam in alia medietate predictae hareditatis (!). Et hoc dixit (?) esse (?) suum ultimum testamentum et vltimam voluntatem quod et quam valere voluit iure testamenti et iure cuiuslibet vltime voluntatis quo melius valere et tenere poterit omni solemnitati iuris forsam (!) pretermissa non obstante. Actum Iadre in domo habitationis dicti testatoris in contrata fabrorum, presentibus domino Bernardino Carnaruto nobile Iadre et Angelo filio magistri Iohannis Iacobi Ceruti aromatarii Iadre, testibus habitis, vocatis et specialiter rogatis.

Iohannes Mazzarellus notarius publicus ac spectabilis comitis Iadre iudicis cancelarius rogatus fideliter scripsit et annotavit ac se subscripsit.

Die XII mensis martii 1546

Per dominum Vitum Cedulinum iudicem examinatore, qui interfuit dicto testamento, apertum fuit presens instrumentum testamenti. Ita instantiam magistri Petro Mathieuich altero ex commissariis suprascriptis, mihi notario et cancelario, Paulo (dvije riječi nejasne), lectum per me publicum notarium et cancelarium in cancelaria spectabili comitis, presentibus domino presbitero Ioanne de Tratura (?) et ser Gasparo Gasparouich gabeloto, testibus et rogatis.

(HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 135, F VII, br. 348)

BILJEŠKE

¹ EMIL HILJE, Nekoliko bilješki o zadarskom zlatarstvu XIV. stoljeća, *Radovi Zavoda povijesnih znanosti HAZU u Zadru*, 38 (1996.), 43.

² Ovdje donosimo samo neke od relevantnih naslova: CARLO FEDERICO BIANCHI, *Zara cristiana I*, Zara, 1877., 489 (Matteo Boricevich); ANGELO DE BENVENUTI, *Storia di Zara al 1797 dal 1918*, Milano – Roma, 1944., 271–272; CVITO FISKOVIĆ, Dubrovački zlatari od XIII. do XVII. stoljeća, *Starohrvatska prosvjeta*, ser. III, 1 (1949.), 145 (zlatari Grgur Danović, Matij iz Krbave, Donat Zlatarić); CVITO FISKOVIĆ, *Zadarski sredovječni majstori*, Split, 1959., 120, 122–123, 128–129; IVO PETRICIOLI, Zadarski zlatar Toma Martinov, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 12 (1986.), 149–159; TOMISLAV RAUKAR, IVO PETRICIOLI, FRANJO ŠVELEC, ŠIME PERIČIĆ, *Zadar pod mletačkom upravom 1409–1797, Prošlost Zadra III*, Zadar, 1987., 171, 296–297; IVO PETRICIOLI, Umjetnička baština samostana sv. Krševana do 16. stoljeća, u: *1000 godina samostana svetog Krševana u Zadru*, (ur. Ivo Petricioli), Zadar, 1990., 217; NEVENKA BEZIĆ-BOŽANIĆ, *Majstori od IX do XIX stoljeća u Dalmaciji*, Split, 1999., 193 (Boričević /i Borić/ Luka; Boričević /i Borić/ Mate), 195 (Danović Grgur), 207 (Martinušević Toma iz Zadra), 208 (Matej iz Zadra; Matij iz

Krbave), 223 (Venzon /ili Venčon i Venčun/ Stjepan), 225 (Zlatarić Donat); NIKOLA JAKŠIĆ, RADOŠLAV TOMIĆ, *Umjetnička baština Zadarske nadbiskupije – Zlatarstvo*, Zadar, 2004., 200–249 s ondje navedenom literaturom; ZDENKO DUNDOVIĆ, Matrikula Bratovštine zlatara u Zadru iz 15. stoljeća, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 37 (2019), 65–82; ZDENKO DUNDOVIĆ, Novi podatci o crkvi Gospe od Kaštela u Zadru, *Ars Adriatica*, 12 (2022.), 79, 81–82, 87 (bilj. 69), 88 (bilj. 73), prilog 1, prilog 2.

³ ZDENKO DUNDOVIĆ (bilj. 2, 2019.), 70.

⁴ Riječ je, zapravo, o trideset i devet dokumenata, ali su četiri duplicirana, to jest sačuvana i u formi notarskog koncepta (*bastardella*) i kao isprave (*instrumentum publicum*), što čini ukupno četrdeset i tri spisa. Ovom prigodom zahvaljujem profesoru Emilu Hilji na ustupljenim signaturama i pomoći u transkripciji problematičnih mjesta u zlatarovoj oporuci. Ujedno zahvaljujem i izv. prof. dr. sc. Aniti Bartulović na pomoći oko transkripcije Butafogove oporuke.

⁵ Nadimak Butafogo rjeđe je bilježen kao *Butafoco*, *Butaffogo*, *Butafuogo* i *Buttafuogo*.

- ⁶ To sjajno ilustrira primjer slikara Blaža Jurjeva Trogirana, koji je svojom djelatnošću povezivao više gradova na potezu od Zadra do Dubrovnika, zbog čega je u izvorima bilježen na više načina. Vidi: KRUNO PRIJATELJ, *Slikar Blaž Jurjev*, Zagreb, 1965., 55–64; EMIL HILJE, Nekoliko bilješki o slikaru Blažu Jurjevu, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 44 (2020.), 34; ANITA BARTULOVIĆ, EMIL HILJE, *Grada za splitsko slikarstvo 14. i 15. stoljeća*, Zadar, 2022., 20–21.
- ⁷ Vidi bilj. 41. O statusu *cives* i *habitatores* u dalmatinskim komunama vidi u: TOMISLAV RAUKAR, *Cives, habitatores, forenses u srednjovjekovnim dalmatinskim gradovima*, *Historijski zbornik*, 29–30 (1976. – 1977.), 139–150. Da bi stekao građansko pravo, prema Zadarskom statutu, pojedinac je morao sa svojom obitelji živjeti u gradu. Vidi: *Zadarski statut sa svim reformacijama odnosno novim uredbama donesenim do 1563.*, Zadar, 1997., 494–495 (glava 35).
- ⁸ GIUSEPPE BOERIO, *Dizionario del dialetto veneziano*, Venezia, 1856., 110 (*BUTAFÒGO*; *BUTAFOCO*).
- ⁹ Iako je Martin Butafogo u većini spisa zabilježen samo u svojstvu svjedoka, odlučili smo priložiti nešto opširnije transkripte dokumenata radi sagledavanja njegovih veza s pripadnicima zadarskog društva tog vremena. Naime, postupna objava sve većeg broja arhivskih dokumenata, u budućnosti može poslužiti kao temelj za strukturirani unos podataka u različite digitalne alate, čime se otvara prostor za složenije analize i interpretacije.
- ¹⁰ Možda je riječ o zadarskom zlataru Mateju Boričeviću, ali s obzirom na to da uz ime ne stoji oznaka *aurifex*, to ne možemo tvrditi sa sigurnošću.
- ¹¹ (...) *Andreas Petricich, Simon Magasich, Matheus Bancich, Thomas Malinarich, Michael Tnignanich, Iacobus Mililouich, Thomas Vlatcouich et Petrus Vilincich cum aliis sottiis suis venderunt domino Antonio de Bartolatiis vnum Turcum per ipsos captum, pretio ducatos sexdecim* (...) (...) *Actum Iadre in cancellaria secreta magnifici domini comitis, presentibus spectabili domino Ioanne de Nassis nobile Iadre et magistro Martino Butafogo aurifice et Matheo Boriseuich, ciuibus Iadre, testibus* (...) (Državni arhiv Zadar /dalje HR-DAZD-31/, Bilježnici Zadra /dalje BZ/ Hieronymus Ravagninus, kut. 138, F II/3, fol. 43v). Zadarski bilježnički spisi uglavnom su datirani stilom inkarnacije, međutim pojedini su bilježnici koristili božićni stil. U ovome radu božićnim su stilom datirani spisi bilježnika Hieronymusa Ravagninusa, Michaela de Zandonatisa, Iohannesa Michaela Mazzarellusa i Augustinusa Martiusa.
- ¹² (...) *domina Helisabeth, filia quondam domini Bernardini de Ventura ciuis Iadre et domine Catherine iugalium, nec non sponsa destinata domini Ioanni Spingarolus* (...) *refutauit ac renuntiauit in manibus dicte domine Catherine matris sue* (...) *omnia bona tam paterna quam materna* (...) (...) *Hoc autem fecit dicta domina Helisabeth qua dicta domina Catharina eius mater ipsam dotauit* (...) *pro ut in instrumento contratum nuptiarum legatum scripto manu mei notarii infrascripti sub die 22 februarii* (...) (...) *Actum Iadre in domo habitationis antedecte domine Catherine in contrata Paradisi, presentibus magistro Thomasio quondam Petri et magistro Martino Butafogo, aurificibus, ciuibus et habitatoribus Iadre, testibus* (...) (HR-DAZD-31, BZ, Hieronymus Ravagninus, kut. 138, F II/6, fol. 10r).
- ¹³ (...) *Coram viro nobile domino Hieronymo Cedulino quondam domini Maphei honorabile consiliario magnifici domini comitis* (...) *personaliter constitutus egregius vir ser Ioannes Spingarolus quondam ser Nicolai, ciuis Iadre* (...) *confessus fuit et recognouit penes se habuisse et recepisse et habere in dotem pro dote et nomine dotis domine Helisabeth eius vxoris dilecte, filie circumspicte viri ser Bernardini de Ventura, ducatos quadringentos* (...) *a domina Catharina matre dicte domine Helisabeth et ser Simone eius fratre et filio dicte domine Catherine in tot denariis, rebus mobilibus et in possessionibus suis* (...) *pro ut in actu nuptiarum legit scripto manu mei notarii infrascripti sub die 22 februarii proximi preteriti* (...) (...) *Actum Iadre in domo habitationis supradicti domini Hieronymi consiliarii in contrata Paradisi, presentibus magistro Thoma quondam Petri et magistro Martino Butafogo, aurificibus, ciuibus et habitatoribus Iadre, testibus* (...) (HR-DAZD-31, BZ, Hieronymus Ravagninus, kut. 138, F II/6, fol. 10v).
- ¹⁴ Crkva Sv. Stjepana počela se nazivati crkvom Sv. Šimuna nakon što je 1632. godine u nju prenesena relikvija tog svetca (CARLO FEDERICO BIANCHI, /bilj. 2/, 334, 336).
- ¹⁵ (...) *domina Margarita relicta quondam ser Viti Batouich ciuis Iadre, sana per gratiam domini nostri Iesu Christi mente, sensu et intellectu, licet corpore languens* (...) *nolens intestata decedere de bonis suis omnibus* (...) *suum ultimum testamentum* (...) *in hunc modum facere procurauit* (...) (...) *Actum Iadre in contrata Sancti Stephani in domo habitationis dicte testatricis* (...) *presentibus magistro Thomasio quondam Petri et magistro Martino dicto Butafogo, ambobus aurificis, ciuibus et habitatoribus Iadre, testibus* (...) (HR-DAZD-31, BZ, Antonius de Zandonatis, kut. 112, br. 252).
- ¹⁶ (...) *prouida mulier domina Pasina, relicta quondam ser Ioannis Grandi Berthonich ciuis Iadre, sana per Dei gratiam mente, sensu et intellectu ac corpore sed clausa et suspecta propter pestem existens constituta in domo habitationis sue* (...) *nolens intestata decedere de bonis suis omnibus que habet* (...) *suam vltimam voluntatem et suum vltimum testamentum quod dicitur sine scriptis nuncupationum in hunc qui sequetur facere procurauit* (...) *et huius sui ultimi testamenti executores instituit et esse uoluit reuerendum dominum presbiterum Donatum Berthonich, ser Gregorium Perliza eius fratrem et ser Hieronymum ipsius domine testatricis filium dilectum* (...) (...) *Actum Iadre super stratam ante hostium domus dicte testatricis in contracta Sancti Simonis Iusti* (...) *presentibus magistro Martino Butafogo aurifice et magistro Laurentio de Aurana cerdone, testibus* (...) (HR-DAZD-31, BZ, Michael de Zandonatis, kut. 140, F III/1, fol. 2v–3v); Isti dokumenti vidi u: HR-DAZD-31, BZ, Michael de Zandonatis, kut. 140, F IV, n. 16.
- ¹⁷ Prostorna odrednica *in confinio Sancti Simonis Iusti alias Sancte Marie Presbiterorum*, odnosno *in contrata Sancte Marie Presbiterorum alias Sancti Simonis Iusti* navodi se u četirima dokumentima u kojima se spominje zlatar Butafogo. Vidi: bilj. 50, bilj. 51, bilj. 52, bilj. 53. O ostalim nazivljima za tu crkvu zabilježenim u arhivskim izvorima vidi u: ZDENKO DUNDOVIĆ, *Plebanus u ranonovovjekovnim zadarskim spisima*, *Croatica Christiana periodica*, 95 (2025.), 7 i ondje citiranoj literaturi.
- ¹⁸ (...) *personaliter constitutus magister Martinus quondam Anthonii de villa Chernize territorii nonensis, impresentiarum calefatus* (...) *dixit* (...) *fuit se habuisse et recepisse* (...) *a domina Paula, filia quondam ser Pauli de Pasinis, (...) in dotam et*

- nomine dotis et pro parte dotis (...) domine Perine neptis sue et filie quondam ser Simonis de Pasinis dicti Lopoç, fratris eiusdem domine Paule, et vxoris legitime dicti magistri Martini libras quadringentas paruorum (...) (...) Actum Iadre in domo habitationis dicte domine Paule in contrata Sancti Simonis Iusti, presentibus ibidem magistro Martino dicto Butafogo aurifice et magistro Martino Stoiacouich sutore, ciuibus et habitatoribus Iadre, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Michael de Zandonatis, kut. 140, F I/3, fol. 10v–11r).*
- ¹⁹ (...) *domina Maria relicta quondam domini Simonis (de Begna – prekríženo) Cedolinis (...) vendidit (...) ser Nicolao Cimilich ciui et habitatori Iadre (...) sortes duas terre in uilla Blasochina teritorii Iadre (...) (...) Actum Iadre in domo habitationis ipsius domine Marie positum in contrata Sancti Simonis, presentibus magistro Martino aurifice dicto Butafogo et magistro Hieronymo Scarabelich cerdone, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Marcus Antonius de Bassano, kut. 127, F I/2I, fol. 11v–12r).*
- ²⁰ (...) *dona Catherina filia ser Simonis quondam Antonii Petri ciuis Iadre et uxor legitima magistri Francisci quondam magistri Basani de Lodi sutoris ciuis et habitatoris Iadre (...) fecit (...) renuntiatione prefato (...) patri suo (...) toto eo quod ad partem Catherinam spectabat (...) in bonis paternis et maternis (...) (...) Actum Iadre in contrata Sancte Marie a Plathea parua in quidam (domus – prekríženo) camera domus habitationis dicti ser Simonis quondam ser Antonii, presentibus ibidem nobile viro Iadrensi domino Nicolao de Nassis quondam domini Cresii et magistro Martino dicto Butafogo de Iustinopoli aurifice, ciue et habitatore Iadre, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Antonius de Zandonatis, kut. 110, F II/2C, fol. 6r).*
- ²¹ (...) *magister Franciscus quondam magistri Bassani de Lodi, sutor ciuis et habitator Iadre (...) contentus et confessus fuit (...) se habuisse (...) dotis nomine done Catherine eius uxoris legitime et filie ser Simonis quondam ser Antonii Petri ciuis Iadre libras sexcentas duodecim paruorum ab predicto ser Simone socero suo (...) (...) Actum Iadre in contrata Sancte Marie a Plathea parua in domo habitationis prefati ser Simonis quondam Antonii in quidam camera superiori, presentibus ibidem domino Nicolao de Nassis quondam domini Cresii nobile Iadre et magistro Martino dicto Butafogo de Iustinopoli aurifice, ciue et habitatore Iadre, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Antonius de Zandonatis, kut. 110, F II/2C, fol. 6r–6v).*
- ²² (...) *Coram viro nobile Iadrensi domino Ioanne de Nassis quondam domini Dominici honorabile consiliario clarissimi domini comitis (...) personaliter constituti domini Ioannes et domini Simon de Grisogonis fratres quondam domini Thome nobiles Iadrenses (...) dederunt et licentiam concesserunt Vito Smoglianovich de villa Tersci desradicandi vnum gognalle cum dimidio uel circa capitam vinearum (...) positorum super terreno ipsorum fratrum in dicta villa Tersci (...) (...) Actum Iadre in domo habitationis prefati domini consiliarii in contrata Sancti Dominici, presentibus magistro Martino Butafogo aurifice et ser Baptista de Pola socio (?) in citadella Iadrensi, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Michael de Zandonatis, kut. 140, F I/4, fol. 19r, 20r).*
- ²³ (...) *Cum sit ex modo possut (!) esse anni duo ellapsi ex magister Antonius remerius de Iadra vendiderit (...) Simoni Bilulouich de uilla Bochagnazo vnum gonallium cum dimidio in circa capitum uitum (...) (...) Actum Iadre in contrata dicta Lovro da*
- San Grisogono super stratam publicam ante domum habitationis dicti uenditoris, presentibus ibidem magistro Martino dicto Butafuogo aurifice et magistro Petro Turosich cerdone, ciuibus et habitatoribus Iadre, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Antonius de Zandonatis, kut. 110, F II/2D, fol. 66r–66v).*
- ²⁴ (...) *personaliter constitutus ser Petrus Minio de Burano (?) mercator (...) agens nomine filiorum suorum, pupilorum filiorum eorum et et (!) heredum quondam done Perucie eorum matris, filie quondam ser Iacobi Risi de Iadra et olim vxoris dicti ser Petri, cum promissione de rato ex una, et ser Simone Rudich habitator Iadre (...) nomine suo proprio ac nomine et vice done Iacobice eius uxoris, filie dicti ser Iacobi Risi (...) ex alia, sponte libere (...) confessi fuerunt (...) fecisse, calculasse (...) rationes suas et computa (...) causa et (...) occasione bonorum paternorum et maternorum spectantium (...) dictis pupillis filiis dicti ser Petri et quondam done Perucie iugalium et prefate done Iacobice (...) (...) Actum Iadre in Plathea comunis, presentibus ibidem ser Dominico quondam ser Ruberti (?) de Pensauero, et magistro Martino dicto Butafogo aurifice, ciuibus et habitatoribus Iadre, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Antonius de Zandonatis, kut. 110, F II/2E, fol. 11r).*
- ²⁵ (...) *Coram spectabile domino Marino Grisogono honorabile consiliario dicti clarissimi domini Comitis cum sub die XVI mensis martii 1533 ser Francisco Slocinich ciuis Iadre publicum ad incantum acquisiuerit a clarissimo domino Iacobo Marcello olim capitaneo Iadre (...) vnam domum de muro cuppis cohoptam (...) positam (...) in contrata Sancti Stephani in Iadra (...) precio ducatorum trecentorum auri (...) tanquam de bonis domine Helene, filie et heredis quondam ser Symonis de Radichio, venditis et deliberatis ad instantiam domine Helisabeth relicte quondam dicti ser Symonis pro assecuratione vnus (riječ nejasna) voluntarie de libris sexcentis auri 16 decembris 1532 ex cum dotis (...) (...) Actum Iadre in contrata Arsenatus in domo dictarum mulierum, presentibus magistro Simone Obloxerouich pellipario et magistro Martino aurifice cognominato Butafuogo, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 132, F I/2A, fol. 128r, 129r).*
- ²⁶ (na margini:) *Dos domine Magdalene vxoris magistri Gregorii Pucherich lapicide. (...) magister Gregorius Pucherich lapicida de Iadra (...) dixit (...) contentus fuit habuisse et recepisse a quondam ser Ioanne Stancich de Iadra eius cognato ducatos centum et quinquaginta auri (...) (...) Actum Iadre prope apothecam infrascripti magistri Martini aurificis positam apud Platheam, presentibus ser Francisco de Iustinopoli et magistro Martino Butafogo aurifice, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Petrus de Bassano, kut. 141, F I/1c, fol. 12r).*
- ²⁷ (...) *personaliter constituta honesta domicella Margarita filia legitima et naturalis magistri Ioannis Tutoffich de Iadra (...) (...) reffutauit in manibus dicti eius patris (...) omnia et singula bona tam paterna quam materna (...) quas ipsa Margarita habent in ipsis bonis (...) (...) Actum Iadre in curia domus habitationis ipsorum contrahentium, presentibus magistro Georgio cerdone dicto Iurias et magistro Martino Butafogo aurifice, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Petrus de Bassano, kut. 141, F I/1c, fol. 21r).*
- ²⁸ (na margini:) *Compromissum inter ser Petrum Boniuento ex vna et magistrum Martinum Butafogo aurificem ex altera. (...) personaliter constitutum partes infrascripte, videlicet ser Petro Boniuento quondam ser Simonis ex vna et magister Martinus Butaffogo aurifex ex altera pro bono pactis se se compromi-*

sserunt et compromissum fecerunt de iure et de facto (...) super differentia vnius sententię iuditiarie diei XXI mensis martii 1522 contra dictum quondam ser Simonem patrem ipsius ser Petri de ducatis X et libris 3 et in fauorem quondam ser Iacobi Risi interuenientis nomine ser Raffaellis, habitatoris Senie, inter occasione vnius chyrographi manu ser Constantini Constantii diei 24 mensis maii 1522 factam inter ipsas partes (...) dominum Iaonnem de Rosa et in dominum Iacobum Britanicum (...) in eorum iudices arbitros, arbitratores et amicabile compositores qui dicti (?) iudices possint (...) (...) Actum Iadre ad angulum Plathee prope logiam, presentibus domino Bernardino Priticio et magistro Nicolao Bilsich marangono, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Petrus de Bassano, kut. 141, F I/1c, fol. 32r).

²⁹ (...) *uir nobilis Iadrensis dominus Donatus Carnarutio (...) constituit et (...) ordinauit (...) legitimum et indubitatum procuratorem ser Franciscum Tranquillum nobilem Sibenici (...) (...) Actum Iadre supra Platea comunis, presentibus domino Ioanne Pechiaro et magistro Martino aurifice cognomento Buttafuogo, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 132, F I/2A, fol. 205r).*

³⁰ (...) *constituti domina Hieronyma, relicta quondam comitis Baldasaris Marinich, et spectabilis dominus Marcus de Marco de Iadra, vti tutores et gubernatores Petri et Georgii, Francischine et Helisabeth, filiorum pupillorum dicti quondam comitis Baldasaris ex dicta domina Hieronyma (...) constituerunt (...) ordinauerunt (...) (...) dominam Helenam, filiam quondam ser Simonis de Radichio ciuis Iadre et sororem dicte domine Hieronyme (...) ad recuperandum, exigendum (...) quamcunque bona (...) quondam comitis Baldasaris predicti existentia (...) pro indiuiso cum heredibus quondam comitis Mathiae Marinich, filio dicti quondam comitis Baldasaris (...) (...) Actum Iadre in domo habitationis aula domine Hieronyme in confinio Paradisi sie vocato, presentibus domino Simone de Mattapharis quondam domini Ioannis nobile Iadre et Martino aurifice cognomento Butafogo, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 132, F I/2B, fol. 11v, 12r).*

³¹ (...) *constitutus dominus Bernardinus Pritici nobilis Nonensis Iadre moram trahens filius quondam (riječ nejasna) domini Bernardini (...) ordinauit (...) legitimum et indubitatum procuratorem (dvije riječi nečitke) Petrum Pribcich quondam Pauli de Nouigrado agri Iadrensis (...) (...) Actum Iadre in domo dicti constituentis in confinio Sancti Simonis, presentibus domino Christophoro de Nassis et magistro Martino aurifice cognomento Butafogo, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 132, F I/2B, fol 30v).*

³² (...) *considerans Catherina vxor magistri Mathei tonsoris de Vicentia, habitatrix Iadre, sana per Dei gratia mente, sensu et intellectu licet corpore infirma (...) nollens ab intestata decedere de omnibus bonis suis pro hoc suum nuncupatiuum testamentum (...) in hunc modum disponere et ordinare (...) (...) Item legauit (...) eius domus (...) positus Iadre in contrata Sancti Ioannis fabriorum (...) (...) Actum Iadre in domo habitationis ipsius testatrici posita vbi sunt, coram nobili viro domino Francisco de Nassis spectabili Alouisii, honorabili consiliario prefati magnifici domini comitis, presentibus magistro Donato Manoli (?) sutore et magistro Martino aurifice vocato Butafogo, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Marcus Antonius de Bassano, kut. 127, F II, br. 131).*

³³ (...) *considerans Margarita vxor magistri Simonis Sichutię cerdonis, sana per Dei gratiam mente, sensu et intellectu licet corpore infirma (...) nolens intestata decedere de omnibus bonis suis per hoc suum nuncupatiuum testamentum quod dicitur sine scriptis in hunc modum disponere et ordinare procurauit (...) (...) Actum Iadre in domo eius habitatrix posita in contrata Sancti Stefani, coram uiro nobile Iadrensi domino Michaelle de Rosa iudice examinatore Curie, et presentibus magistro Martino Butafogo aurifice et magistro Matheo filio magistri Georgii Nouachouich sutore, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Augustinus Martius, kut. 143, F I/2, fol. 9r-9v); Isti dokument vidi u: HR-DAZD-31, BZ, Augustinus Martius, kut. 143, F II, br. 13.*

³⁴ (...) *personaliter constitutus magister Hieronymus cerdo filius magistri Ioannis cognomento Medolici de Iadra tamenque heres (ut asseruit – na margini) pro dimidia omnium bonorum dicti quondam patris sui sponte et libere (...) vendidit et alienauit Damiano Paprouichio habitatore in suburbio Iadrensi ibidem presenti (...) medietatem vnius sue domuncule (...) posite Iadre in confinio Sancti Simeonis Iusti super tereno plebanie dicte ecclesie (...) aliteram vero medietas ipse Damianus dixit emisse a fratre dicti venditoris (...) (...) Actum Iadre supra Plathea comunis, presentibus magistro Martino Butafogo aurifice et ser Paulo Bulicich, ciuibus et habitatoribus Iadre, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Petrus de Bassano, kut. 141, F I/1f, fol. 33v, 34r).*

³⁵ (...) *considerans domina Perutia filia quondam Radi Vlacich (oštećeno) sana per Dei gratiam mente, sensu et intellectu (oštećeno) corpore infirma et nollens intestata decedere de omnibus bonis suis (...) testamentum (...) scriptum in hunc modum disponere (...) voluit (...) (...) Actum Iadre in domo ante dicte testatrici in contrata arsenatus [presentibus magistro] Martino aurifice cognomento Butafogo et Martino Ambrosich (nekoliko riječi oštećeno) (HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 134, F VI, br. 127).*

³⁶ (na omotu oporuke:) *Hoc est testamentum domine Iacouize uxoris magistri Martini cognomento Butafogo (...) per me Ioannem Mazzarellum notarium (...) sub die vltimo nouembris 1538. (...) considerans domina Iacouiza vxor magistri Martini aurificis cognomento Butafuogo, sana per Dei gratiam mente, sensu et intellectu, licet corpore infirma, nollens intestata decedere de omnibus bonis suis per hoc suum nuncupatiuum testamentum quod dicitur sine scriptis in hunc modum disponere et ordinare procurauit (...) huius sui vltimi testamenti executores instituit fecit et esse voluit magistrum Martinum eius virum et Helisabeth ipsius testatrici sororem (...) Item ordinauit sepeliri in ecclesia Sancti Siluestri in sepulcro dicti viri sui. (...) Item reliquit Ioanni eius filio ex quondam Marco Hostoich de Bibigne eius primo viro vnam apothecam fabrilem (...) cum omnibus et quibuscumque iuribus suis positam Iadre ad angulum in contrata fabrorum (...) Item reliquit Helisabeth sorori sue totam illam medietatem domus ipsius testatrici positam Iadre in contrata fabrorum super terreno camere phiscalis Iadre, qua tota domus est indiuisa inter ipsam testatricem et Magdalenam eius sororem (...) Item reliquit Magdalene filie naturali magistri Martini eius viri predicti duas gonellas ex sarizia (...) In omnibus aut aliis suis bonis mobilibus et imobilibus, iuribus et actionibus (...) heredes vniuersales instituit (dicto – prekrizeno) Simonem eius filium ex dicto magistro Martino, et dictum magistrum Martinum eius virum (...) (...) Actum Iadre in domo*

habitationis dicte testatricis in contrata fabrorum, presentibus magistro Bartholomeo Vidacouich sutore et magistro Michaelae cognomento (riječ nejasna) fabro, testibus (...)

(na margini:) *Die 3 februarii 1539 (...) sic instanti magistro Martino suprascripto (...) in Plathea Iadre apertum fuit presentum testamentum (...)* (HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 133, F VI, br. 138); Isti dokument vidi u: HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 133, F IV/1, fol. 48r.

³⁷ Iz Butafogove oporuke doznajemo da je imao kćer Magdalenu i sina Jurja s nekom Martinom. Vidi prilog 1 u ovom radu.

³⁸ Budući da je u dokumentu navedeno da se kuća nalazi *in contrata fabrorum*, a ne *in Ruga fabrorum*, smatramo da je prikladnije kao prostornu odrednicu navesti nešto šire područje, odnosno kovačku četvrt, a ne Kovačku ulicu.

³⁹ Vidi zapis na margini dokumenta u prethodnoj bilješci.

⁴⁰ (na margini:) *Diuisio inter Barbaram et Verunizam filias quondam ser Georgii Budacich.*

(...) *constitutis personaliter (...) Barbara et Veroniza sorores, filie (...) quondam ser Georgii Budacich et domine Helisabeth olim iugalium volentes (...) ad diuisionem infrascriptorum bonorum stabilium (...) (...) Actum Iadre in domo habitationis dictorum partium in contrata Sancti Simonis, presentibus Mattheo Nouoselich clerico Iadrensi et magistro Martino cognomento Buttafuogo aurifice, testibus (...)* (HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 132, F I/2G, fol. 17v–18r).

⁴¹ (na margini:) *Creditum pro ecclesia Sancta Maria de Pace suburbii Iadre.*

(...) *Ibique cum sit iuxta partium infrascriptarum assertionem ut publicam confirmationem et alias ser Ioannes Franciscus Amizo (?) zoyelerius et aurifex in Iadra habuit et recepit a domino Blasio de Soppe, vti vno ex procuratoribus ecclesie Sancte Marie de Pace suburbii Iadre, libras quinquaginta quatuor paruorum pro conficienda vna triremi argentea ex voto unius nobilis Veneti, et libras decem et septem pro parte manufacture dicte triremis argenteis fiendis, et (?) quia ad huc tale opus non perfecit (?) (jedna riječ nejasna) dictus magister Ioannes Franciscus intendens se transfere Venetias et volens pro dicti pecuniis habitis cautum (?) et securum reddere dictum dominum Blasium (...) promisit et se obligauit (...) dare, soluere et exbursare dictas libras septuaginta vnam ut supra habitas predicto domino Blasio nomine quo supra (...) ad terminum mensis quatuor proxime futuros et obligando ad hec (quocumque bona – prekriženo) se quam et quecumque bona sua mobilia et immobilia, presentia et futura, et ibidem personaliter constitutus magister Martinus aurifex cognomento Butafuogo de Iadra precibus et instantia dicti magistri Ioannis Francisci se plegium et principalem solutorem instituit (...)* (HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 132, F I/2H, fol. 19v).

⁴² Talijanska inačica imena glasila bi Giovanni Francesco Amizo (?).

⁴³ (na margini:) *Testamentum quondam Ioannis quondam Lunardi de Venetiis olim balestarii magnifici domini Iacobi de Cha Musto.*

(...) (...)

(na omotu oporuke:) *Die 28 augusti 1539 apertum et lectum fuit presens testamentum per me Petrum de Bassano notarium suprascriptum (...) presentibus magistro Iacometo butario et magistro Martino Butafogo aurifice, testibus (...)* Actum Iadre in Platea co-

munis prope apothecam ser Pauli de Perasio (?). (HR-DAZD-31, BZ, Petrus de Bassano, kut. 142, F VI, br. 56).

⁴⁴ Zlatar Matej Boričević odavno je zastupljen u znanstvenoj literaturi. Vidi: CARLO FEDERICO BIANCHI (bilj. 2), 489; ANGELO DE BENVENUTI (bilj. 2), 271–272; IVO PETRICIOLI (bilj. 2, 1990.), 217; NIKOLA JAKŠIĆ, RADOSLAV TOMIĆ (bilj. 2), 230–232. Opširniji popis literature vidi u: NEVENKA BEZIĆ-BOŽANIĆ (bilj. 2), 193 (Boričević /i Borić/ Mate); ZDENKO DUNDOVIĆ (bilj. 2), 79, 81–82, 87 (bilj. 69), prilog 1, prilog 2. Poznato mi je više neobjavljenih dokumenata u kojima se spominje zlatar Matej Lukin Boričević iz Skradina i zlatar Matej Boričević zvani Vukašinović iz Skradina. No, s obzirom na to da su spisi nastali u vremenskom rasponu od 20-ih godina 16. stoljeća do početka 17. stoljeća, buduća arhivska istraživanja trebala bi utvrditi krije li se pod tim imenima ista osoba ili dvojica zlatara istovjetnog imena.

⁴⁵ *In Christi nomine, amen. Anno ab eius natiuitate 1540, indictione 13, die uero XXIII martii (...) magister Matheus Boriceuich aurifex quondam Luce de Scardona, habitator Iadre, sanus per Dei gratiam mente, sensu et intellectu et licet corpore languens (...) et nollens intestatus decedere (...) hoc suum nuncupatiuum testamentum (...) ordinauit (...) uoluit suos fideicommissarios instituit (...) magistrum Martinum Butafogo aurificem et magistrum Georgium Bastasich sutorem habitatores Iadre (...) Item ordinauit sepeliri in ecclesia Sancti Siluestri. Item reliquit lazareto pestiferorum Iadre soldos X paruorum pro anima sua. Item reliquit in fabrica cappelle Sancti Symonis Iusti de Iadra libras tres paruorum pro anima sua. Item voluit et ordinauit celebrarii tribus (riječ nejasna) missas Sancti Gregorii pro anima sua (...) per virum dominum presbiterum Symonem eius fratrem cum helimosina consueta. Item reliquit Catherine eius filie naturali puellam (...) Item dimisit et reliquit ecclesie Sancti Siluestri de Iadra parte (?) vncias tres et vnum quartum argenti laborati pro anima sua. Item reliquit Radoslaue filie quondam Georgii eius testatoris (...) bottonos argenteos deauratos ponderis vnciarum trium et trium quartorum (...) Item dimisit et reliquit Symoni Opanzarich, Symoni Granfarouich et Donato filio Symonis de Venetiis (...) omnia eius testatoris instrumenta et fulcimenta spectantia et pertinentia arti aurificis qua dixit habere in eius apotheca per tertium inter eos (...) (...) Actum Iadre in contrata aurificum, presentibus magistro Marco Subich et magistro Philippo Mamosich sutoribus, testibus (...)*

(na omotu oporuke:) *Ego Alouisius Tetricus iudex examinador rogatus huic testamento interfui et me inscripsi et solitto sigillo meo sigilauit.*

Testamentum magistri Mathei Boriceuich quondam Luce de Scardona habitatoris Iadre aurificis scriptum pro me Ioannem Mazzarellum notarium publicum ac specialem comitatus Iadrensis iuratum cancellaria sub die XXIII martii MDXXXX.

Die 15 decembris 1561. Coram viro Ioanne Donato Grisogono honorabile iudice examinatore Curie personaliter (...) magister Matheus testator (...) reuocauit, cassauit et annullauit (...) testamentum (...) (HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 134, F VI, br. 201).

⁴⁶ (...) *domina Helisabeth relicta quondam domini Petri de Venturino quondam domini Antonii ciuis Iadre, sana per Dei gratiam mente, sensu et intellectu licet corpore languens (...) nollens intestata decedere (...) testamentum (...) in hunc modum facere*

- procurauit et ordinauit (...)* (...) *Actum Iadre in domo habitationis dicte testatricis in confinio Sancti Stephani, presentibus magistro Martino cognomento Buttafuogo aurifice et magistro Mattheo Nouachouich filio magistri Georgii sutore, testibus (...)* (HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 134, F VI, br. 234); Isti dokument vidi u: HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 134, F VI, nr. 235.
- ⁴⁷ (...) (...) *Actum Iadre in apoteca magnifici domini Francisci Dandolo positam in Plathea (...)* presentibus ibidem magistro Martino Butafogo aurifice et Ioanne da Como sutore, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Petrus de Bassano, kut. 141, F I/1h, fol. 20v).
- ⁴⁸ (...) *considerans Dominica filia quondam ser Georgii Bogoy relicta quondam Simonis Carbotich (...)* corpore infirma, nolens intestata decedere de omnibus bonis suis (...) testamentum suum nuncupatiuum quod dicitur sine scriptis, in hunc modum facere procurauit et ordinauit (...) (...) (ispod dokumenta:) *Die 3 octobris 1543. (...)* apertum fuit presens testamentum (...) presentibus domino Georgio de (riječ nejasna) et magistro Martino aurifice Butafoco, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 134, F VI, br. 70).
- ⁴⁹ (...) *personaliter constitutus magister Dominicus cerdo filius quondam magistri Andreę barbitonsoris, ad presens stipendarius ad custodiam Platheę ciuitatis Iadrę, pro vno quento, et domina Catherina eius sorore vxorque Pauli de Sibenico naute habitatori Iadre pro vno alio quento, et domina Elisabeth eorum sorore relicta quondam magistri Simonis cerdonis mulier sui iuris ut ipsa dixit pro tribus quentis (...)* dederunt, vendiderunt (...) *Simoni de Ventura quondam domini Bernardini ciui et mercatori Iadrę (...)* gognalia duo et vnam octauam et partichias septem in vno petio tereni vineati (...) in insula Vglian districtus Iadrę in loco vocato Podseglie (...) (...) *Actum Iadre in camera cubiculari domus prefati domini emptoris, presentibus domino presbitero Paulo Bibincich et magistro Martino Butafoco aurifice, testibus (...)* (HR-DAZD-31, BZ, Petrus de Bassano, kut. 141, F I/1i, fol. 33v-34r).
- ⁵⁰ (na margini:) *Emancipatio Marthe filie magistri Petri Scorelich cerdonis.* (...) *personaliter constitutus magister Petrus Schorelich cerdo ciuis Iadrensis a se emancipauit et (...)* relaxauit honestam domicellam Martham eius filiam legitimam et naturalem (...) (...) *Actum Iadre in domo dicti magistri Petri posita in contrata Sancte Marie Presbiterorum alias Sancti Simonis Iusti, presentibus magistro Martino aurifice cognomento Butafoco et magistro Petro Mathieuich cerdone, testibus (...)* (HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 132, F II/1, fol. 24r).
- ⁵¹ (na margini:) *Refutatio et renuntiatio bonorum facta per Martham filiam magistri Petri Scorelich.* (...) *personaliter constituta domicella Martha filia legitima et naturalis magistri Petri Scorelich cerdonis ciuis Iadrensis (...)* refutauit et renuntiauit (...) domino magistro Petro patri (...) omnia et singula bona paterna et materna quam ad eam spectant (...) et hoc idcirco (...) magister Petrus eius pater promissit (...) dictam Martham (...) collocare cum dotis (...) (...) *Actum Iadre in domo [in domo] habitationis dicti magistri Petri posita in contrata Sancte Marie Presbiterorum alias Sancti Simonis Iusti, presentibus magistro Martino Butafoco aurifice et magistro Petro*
- Mathieuich cerdone, testibus (...)* (HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 132, F II/1, fol. 24v).
- ⁵² (na margini:) *Hieronymi Goycouich cum Marthę filie magistri Petri Schorelich matrimonii contractus.* (...) *personaliter constituti magister Petrus Scorelich cerdo ex vna et magister Hieronymus quondam Iuannis Goychouich tonsoris, ambo habitatores Iadre, ex alia (...)* conuentiones matrimonii concorditer (...) (...) *Actum Iadre in domo habitationis dicti magistri Petri posita in contrata Sancte Marie Presbiterorum alias Sancti Simonis Iusti, presentibus magistro Martino Butafoco aurifice et magistro Petro Mathieuich cerdone habitatores Iadre, testibus (...)* (HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 132, F II/1, fol. 24v, 25r).
- ⁵³ (...) *domina Antonia filia quondam ser Bernardini de Grisogono et uxor magistri Martini de Mirco cerdonis de Iadra, sana per Dei gratiam mente, sensu et intellectu licet corpore languens (...)* nollens intestata decedere de bonis suis omnibus (...) testamentum nuncupatiuum, quod dicitur sine scriptis, in hunc modum facere (...) procurauit (...) (...) *Actum Iadre in domo habitationis dicte testatricis in confinio Sancti Simonis Iusti alias Sancte Marie Presbiterorum, presentibus magistro Martino aurifice cognomento Butafoco et ser Matheo Boriceuich alias Vucassinouich, testibus (...)* (HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 134, F VI, br. 302).
- ⁵⁴ (...) *personaliter constituti dominus Laurentius de Nassis quondam spectabili domini Ioannis quondam domini Dominici nobilis Iadrensis heres vnicus testamentarius dicti sui patris ac (...)* dominus Ioannes Rosa et spectabilis dominus Nicolaus de Nassis quondam domini Dominici nobiles Iadrenses vti commissarii testamentarii predicti quondam domino Ioanne vna, cum dicto domino Laurentio, ut in eius testamento diei quarti ianuarii proxime elapsi in notis mei notarii (...) ex vna, et (...) dominus Nicolaus Palladinus quondam magnifici domini Francisci nobilis pharentem ex altera medio (...) *pacta (...)* matrimonii concorditer (...) dicti domini Laurentius heres (...) domino Ioannis Rosa et spectabilis dominus Nicolaus de Nassis commissarii predicti promisserunt (...) *facere quod honesta domicella domina Faustina filia legitima et naturalis dicti quondam spectabili domini Ioannis de Nassis consentire in (...)* dominum Nicolaum Palladium ipsum que accipiet in suum sponsum et maritum legitimum (...) *dare in dotem (...)* nomine ipsius domicelle (...) (...) *Actum Iadre in domo habitationis (...)* domini Ioannis Rosa in confinio Sancti Michaelis, presentibus domino Simone de Rosa nobile Iadrensi et magistro Martino aurifice cognomento Butafoco ac ser Ioanne de Bita, testibus (...) (HR-DAZD-31, BZ, Iohannes Michael Mazzarellus, kut. 132, F II/2, fol. 29r, 29v).
- ⁵⁵ (...) *personaliter constitutus magister Cosulus Lonzarich de suburbio habitator Iadrę (...)* dedit, cessit (...) magistro Martino de Mircho cerdoni habitatori Iadrę (...) omnia sua iura et actiones (...) quas (...) magister Cosulus habet et quouis modo habere potest in gognaliis quatuor terreni positi subtus Montem Ferreis (...) (...) *Actum Iadre in cimiterio ecclesie Sancti Michaelis, presentibus domino Nicolao de Nassis quondam domini Cressii et magistro Martino Butafogo aurifice, testibus (...)* (HR-DAZD-31, BZ, Petrus de Bassano, kut. 141, F I/1j, fol. 54r).
- ⁵⁶ Vidi prilog 1 u ovom radu.

- ⁵⁷ Arhiv Zadarske nadbiskupije, Bratovštine na području Zadarske nadbiskupije (dalje HR-AZDN-88), Matrikula bratovštine zlatara, inv. br. 81 (dalje Matrikula), fol. 24, fol. 25; ZDENKO DUNDOVIĆ (bilj. 2, 2019.), 70. Zlatar je zabilježen kao Martin Butafogo, baš kao i u nekim od bilježničkih spisa objavljenih u ovom radu (vidi bilj. 48 do bilj. 54). Iako je upravo tako uveden u literaturu, odlučili smo se za varijantu *Butafogo*, jer je ona zastupljena u više od polovine dokumenata.
- ⁵⁸ HR-AZDN-88, Matrikula, fol. 23–fol. 24; ZDENKO DUNDOVIĆ (bilj. 2, 2019.), 70. Godina nije navedena pa ne znamo kada je ta žalba upućena, a isto tako nije poznat datum susljednog upisa, u kojemu se spominju zlatari Matej Dragović i Martin Butafogo. Ipak, budući da je matrikula pisana kronološki, a da se navedeni upisi nalaze između dvaju datiranih, vjerojatno ih je moguće datirati između 24. siječnja 1530. godine i 27. kolovoza 1546. godine. Međutim, zbunjuje to što je knez Antonio Michiel kneževao u Zadru znatno poslije. Među pergamenama samostana Sv. Krševana sačuvana je pergamena (br. 648) s presudom kneza Antonija Michiela iz 1555. godine (vidi: <https://www.dazd.hr/hr/pergamena/pergamene-samostana-sv-krsevana-u-zadru/2>, pristupljeno 29. 6. 2025.), a u Državnom arhivu u Zadru, u fondu Općina/Komuna Zadar. Knez Zadra (HR-DAZD-20), čuvaju se njegovi spisi iz 1556. godine.
- ⁵⁹ Zdenko Dundović navodi da su zlatari prodavali „srebro zadarske mjere” i da su varali na težini (ZDENKO DUNDOVIĆ /bilj. 2, 2019./, 70). Važno je napomenuti da pojam *liga/lega* označava kakvoću, odnosno finoću slitine – udio čistog srebra u leguri. Prema važećim propisima, zlatari nisu smjeli rabiti srebro manje vrijednosti od 45 soldi po unci, no bilo je onih koji su upotrebljavali leguru s manjim udjelom srebra, čija je vrijednost iznosila i manje od 40 soldi po unci.
- ⁶⁰ U poslije poništenoj oporuci zlatara Mateja Lukina Boričevića iz Skradina, Šimun Opancarić naveden je kao jedan od trojice nasljednika zlatarove opreme i alata (vidi bilj. 45). Moguće je da je zlatar Donat, kojeg je Šimun tužio, bio isti Donat Šimunov iz Venecije kojemu je trebala pripasti trećina Boričevićevih alata.
- ⁶¹ HR-AZDN-88, Matrikula, fol. 25–26; ZDENKO DUNDOVIĆ (bilj. 2, 2019.), 70.
- ⁶² Formulacija *sanus (...) mente, sensu et intellectu* bila je ključna za sastavljanje svake oporuke, jer se njome isticalo dobro duševno zdravlje oporučitelja, koje je bilo nužan uvjet za pravnu valjanost oporuke. O tome opširnije u: ZORAN LADIĆ, Oporuke i osjećaji: O raznolikosti izričaja intimnih u grupnih emocija u istočnojadranskim oporukama razvijenog i kasnog srednjeg vijeka, u: *Emotio, affectus, sensus...: o osjećajima u povijesti na jadranskom prostoru. Zbornik 9. istarskog povijesnog biennala* (ur. Marija Mogorović Crljenko, Elena Uljančić), Poreč – Pula – Pazin, 2021., 89–95.
- ⁶³ Vidi bilj. 50, bilj. 51, bilj. 52.
- ⁶⁴ Crkvi Sv. Tome promijenjen je titular u Sv. Silvestra kada je 1412. godine u nju prešla bičevalačka Bratovština sv. Silvestra. Njezino je sjedište dotad bilo u crkvi Sv. Silvestra (Sv. Ivana), koja se nalazila u južnom dijelu grada, porušenoj 1844. godine. Opširnije u: CARLO FEDERICO BIANCHI (bilj. 2), 408–410, 493–494; ANTE STRGAČIĆ, Kada je zadarska bratovština flagelanata prešla iz crkve Sv. Silvestra u crkvu Sv. Tome Apostola, *Vjesnik Staleškog društva katoličkih svećenika NRH*, 1–4 (1957.), 51–74; TOMISLAV RAUKAR, IVO PETRICIOLI, FRANJO ŠVELEC, ŠIME PERIČIĆ (bilj. 2), 290, 549, 554. Možda nije suvišno spomenuti dokument od 14. siječnja 1535. godine, u kojem je uz Butafoga svjedočio krznar Šimun Oblokserović. Njega je vjerojatno moguće poistovjetiti s gaštaldom Bratovštine sv. Silvestra, majstorom Šimunom Obloserovićem, zapisanim i „portretiranim” 1540. godine na naslovnoj stranici matrikule rečene bratovštine, koja se čuva u knjižnici Houghton (MS Typ 231) na Sveučilištu Harvard. O matrikuli opširnije u: IVO PETRICIOLI, Dvije matrikule bratovštine sv. Silvestra u Zadru, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru. Razdio društvenih znanosti*, 7 (1976. – 1977.), 145–156; BOJAN GOJA, Matrikula zadarske bratovštine sv. Silvestra u knjižnici Houghton (MS Typ 231) Sveučilišta Harvard, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 37/38 (2013.), 211–215 i ondje citiranoj literaturi (podatak o Šimunu Oblokseroviću vidi na str. 212).
- ⁶⁵ Vidi bilj. 36.
- ⁶⁶ Zlatar Mihovil Budinić bio je otac zlatara Antuna i Stjepana Budinića (ZDENKO DUNDOVIĆ /bilj. 2, 2022./, 88, bilj. 73).
- ⁶⁷ Marko *de Marco* je vjerojatno isti onaj koji se u dokumentu iz 1536. godine navodi kao skrbnik maloljetne djece pokojnog Baltazara Marinića i supruge mu Jeronime. Vidi bilj. 30.
- ⁶⁸ Vidi bilj. 36.
- ⁶⁹ Među sačuvanim inventarima u spisima zadarskih bilježnika nije pronađen Butafogov inventar.
- ⁷⁰ Iz oporuke i drugih dokumenata nije razvidno jesu li Martin iz Korčule i Krstitelj *de Opilergio* s Butafogom bili u krvnom srodstvu, srodstvu po braku ili tek bliske osobe povezane s obitelji. Možda će u budućnosti biti otkriveni dokumenti koji će to rasvijetliti. *Opilergio* se možda odnosi na *Opitergio* – grad Oderzo u Italiji.
- ⁷¹ Zadarski plemić Brne Karnarutić bio je istaknuti pjesnik, kapetan hrvatskog konjaništva u mletačkoj vojsci i pravnik (TOMISLAV RAUKAR, IVO PETRICIOLI, FRANJO ŠVELEC, ŠIME PERIČIĆ /bilj. 2/, 337–352).
- ⁷² O položaju Zlatarske ulice u srednjem vijeku vidi u: NIKOLA JAKŠIĆ, RADOSLAV TOMIĆ (bilj. 2), 35–36 i ondje citiranoj literaturi; MARIJANA KOVAČEVIĆ, *Umjetnička obrada plemenitih metala u 14. stoljeću u Zadru*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet u Zagrebu, 2010., 606–613 i ondje citiranoj literaturi.
- ⁷³ Vidi bilj. 26. U srednjem vijeku taj se prostor nazivao *Platea comunis* i *Platea magna*. Opširnije o tom prostoru vidi u: PAVUŠA VEŽIĆ, *Platea civitatis Jadre – prostorni razvoj Narodnog trga u Zadru, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 36 (1996.), 337–360.
- ⁷⁴ Vidi bilj. 60, bilj. 61.
- ⁷⁵ Vidi bilj. 12, bilj. 13, bilj. 15.
- ⁷⁶ Vidi bilj. 45.
- ⁷⁷ Vidi Prilog 1.
- ⁷⁸ *Villa Berdo* je možda povijesno selo *Brda* kod Bokanjca. To selo spominju u svojem radu Vladimir Skračić i Ante Jurić (VLADIMIR SKRAČIĆ, ANTE JURIC, Krški leksik zadarske regije, *Geoadria*, 9/2 /2004./, 165). *Ecclesia (parochia) Sancti*

Michaelis de (villa) Berdo spominje se u još nekoliko ranijih arhivskih dokumenata: 28. siječnja 1398. (HR-DAZD-31, BZ, Vannes Bernardi de Firmo, kut. 13, F II, fol. 25r); 19. ožujka 1404. (HR-DAZD-31, BZ, Vannes Bernardi de Firmo, kut. 13, F II/4, fol. 434r); 24. listopada 1445. (HR-DAZD-31, BZ, Simon Damiani, kut. 60, F II/4, fol. 36r); 26. listopada 1499. (PETAR RUNJE, Knjige glagoljaša Zadarske nadbiskupije u srednjem vijeku, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 49 /2007./, 177, bilj. 150).

⁷⁹ Vidi prilog 1.

⁸⁰ Za izračun količine srebra u gramima korištene su težine prema Zlatku Herkovu. Vidi: ZLATKO HERKOV, *Mjere Hrvatskog primorja s osobitim osvrtom na solne mjere i solnu trgovinu*, Rijeka, 1971., 81.

⁸¹ Vidi prilog 1.

⁸² Ivan *de Nassis* bio je savjetnik zadarskog kneza u više navrata u razdoblju od 1522. do 1540. godine, a osim toga, spominje se i u dokumentu od 26. siječnja 1549. godine (TOMISLAV RAUKAR, IVO PETRICIOLI, FRANJO ŠVELEC, ŠIME PERIČIĆ / bilj. 2/, 266, bilj. 109, 270). Također, u ovom je radu djelomično transkribiran spis od 20. svibnja 1524. godine u kojem se Ivan *de Nassis* navodi među svjedocima (vidi bilj. 11), a poznat nam je i dokument od 14. prosinca 1542. godine u kojemu se Ivan *de Nassis* javlja kao stranka (HR-DAZD-31, BZ, Nicolaus Drasmileus, kut. 144, F I/H, fol. 19r).

⁸³ *Ioannes quondam domini Dominici de Nassis* spominje se kao savjetnik zadarskog kneza u spisu od 24. rujna 1533. godine (vidi bilj. 22), dok se u dokumentu od 11. kolovoza 1544. godine navodi kao pokojni (vidi bilj. 54). S obzirom na to da je u spisu iz 1533. godine zabilježen kao savjetnik zadarskog kneza, možemo zaključiti da je to upravo onaj Ivan *de Nassis* koji je tu funkciju obavljao u više navrata u periodu od 1522. do 1540. godine (vidi bilj. 82).

⁸⁴ *Ioannes de Nassis quondam domini Nicolai* spominje se kao suprug Katarine, kćeri Federika Grisogona, u dokumentu od 2. rujna 1551. godine (HR-DAZD-31, BZ, Paulus de Sanctis, kut. 148, F I, fol. 25v–26r), a iz spisa od 24. rujna 1565. godine doznajemo da je Ivan tada bio mrtav (HR-DAZD-31, BZ, Nicolaus Drasmileus, kut. 144, F II/4, fol. 49v). Vidi i: STEPHAN KARL SANDER-FAES, *Urban Elites of Zadar – Dalmatia and the Venetian Commonwealth 1540 – 1569*, I libri di Viella 155, Rome, 2013., 87, 105 (bilj. 122, bilj. 123).

⁸⁵ Vidi bilj. 82 i bilj. 83.

⁸⁶ Zlatar Butafogo i plemić Ivan *de Nassis* zabilježeni su zajedno u svojstvu svjedoka u spisu iz 1524. godine (vidi bilj. 11), ali ondje je uz Ivanovo ime izostavljen patronimik pa ne možemo sa sigurnošću tvrditi da je riječ o Ivanu Dominikovu, premda je to najizglednije.

⁸⁷ Vidi bilj. 22.

⁸⁸ Vidi bilj. 54.

⁸⁹ Budući da je Ivan Dominikov *de Nassis* nastupao kao knežev savjetnik i da je dokument sročeni u njegovoj kući, prisutnost stranaka i njihovih svjedoka u Ivanovu domu ne mora nužno implicirati veze s pojedincima.

⁹⁰ U spisu se kao stranke navode Lovro, sin pok. Ivana Dominikova *de Nassis*, zatim plemić Ivan de Rosa i plemić Nikola

Dominikov *de Nassis* (vjerojatno Ivanov brat), koji su nastupali u ime Ivanove kćeri Faustine, te plemić Nikola Franjin Paladini (Paladinić?) kao njezin budući muž (vidi bilj. 54). Budući da je običaj bio da ugovorne strane same biraju svoje svjedoke, moguće je pretpostaviti da su Šimuna de Rosu odabrali Ivan de Rosa i Nikola Dominikov *de Nassis* (provoditelji Ivanove oporuke), da je zlatara Martina Butafoga odabrao Lovro *de Nassis*, (jedini Ivanov nasljednik), a da je *ser* Ivana *de Bit*a odabrao Nikola Paladini.

⁹¹ Datum smrti Ivana Dominikova *de Nassis* možemo smjestiti u razdoblje između 4. siječnja 1544. godine – kada je sastavio oporuku – i 11. kolovoza iste godine, kada se spominje kao pokojni (vidi bilj. 54).

⁹² O Škrinji sv. Šimuna, danas smještenoj u crkvi Sv. Šime u Zadru, postoji opsežna literatura koju nije moguće navesti na ovom mjestu pa ističemo samo najvažnije naslove. Vidi: IVO PETRICIOLI, *Škrinja sv. Šimuna u Zadru*, Zagreb, 1983.; JOŠKO BELAMARIĆ, *Ovum struthionis – simbol i aluzija na anžuvinjskoj škrinji sv. Šimuna u Zadru i na pali Piera della Francesce za Federica da Montefeltra, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji (Prijatelj zbornik I)*, 32 (1992.), 321–350; ANA MUNK, *The Queen and Her Shrine – An Art Historical Twist on Historical Evidence Concerning the Hungarian Queen Elizabeth, née Kotromanić, Donor of the Saint Simeon Shrine, Hortus Artium Medievalium*, 10 (2004.), 253–262; NIKOLA JAKŠIĆ, RADOSLAV TOMIĆ (bilj. 2), 97–120; MARIJANA KOVAČEVIĆ (bilj. 73), 215–231, 1069–1123 s ranijom literaturom publiciranom do 2010. godine. Nakon 2010. godine objavljeno je još nekoliko naslova, među kojima izdvajamo: NIKOLA JAKŠIĆ, *Od hagiografskog obrasca do političkog elaborata – škrinja Sv. Šimuna, zadarska arca d'oro*, *Ars Adriatica*, 4 (2014.), 95–124; ANA MUNK, *Somatic Treasures – Function and Reception of Effigies on Holy Tombs in Fourteenth Century Venice, Icon*, 4 (2011.), 193–210; MARIJANA KOVAČEVIĆ, *The Omnipresent Death in the Iconography of Saint Simeon's Shrine in Zadar, Icon*, 4 (2011.), 211–222; MARIJANA KOVAČEVIĆ, *O prvoj monografskoj obradi škrinje Svetog Šimuna u Zadru, Ars Adriatica*, 1 (2011.a), 187–204; NIKOLA JAKŠIĆ, *Novi prilozi poznavanju škrinje sv. Šimuna, u: Zadarski mir: prekretnica anžuvinjskog doba* (ur. Mladen Ančić, Antun Nekić), Zadar, 2022., 393–419; IVANA PRIJATELJ PAVIČIĆ, *Razmišljanja o škrinji sv. Šimuna i njezinoj naručiteljici kraljici Elizabeti Kotromanić, Bosna franciscana: časopis Franjevačke teologije Sarajevo*, 60 (2024.), 7–82. PAR MANDY TELLE, *Pro anima ipsius testatoris. On the Presence of the Goldsmith Francesco da Milano in his own Work, In-Scriptio: revue en ligne d'études épigraphiques*, Livraisons, Sixième livraison, mis à jour le (7. 4. 2025.), online. Dostupno na: <https://in-scription.edel.univ-poitiers.fr:443/in-scription/index.php?id=692>, pristupljeno 16. 6. 2025.).

⁹³ Mjerenja su pokazala da debljina neiskucanih dijelova lamina na Škrinji sv. Šimuna varira između 0,06 i 0,08 centimetara, a da dijelovi na poklopcu dosežu i do 0,1 centimetra, dok su iskucani dijelovi različite debljine. Međutim, mjerenja nisu obavljena preciznim uređajima pa su moguća odstupanja. Na ovoj informaciji zahvaljujem restauratoru majstoru Aleksandru Kotlaru s Odsjeka za metal Restauratorskog odjela u Zadru i višoj konzervatorici-restauratorici metala Sonji Đuras, asistentici na Odjelu za umjetnost i restauraciju Sveučilišta u Dubrovniku.

S obzirom na izostanak preciznih podataka poput stvarne finoće i gustoće srebra te debljine neiskucane lamine, na temelju proizvoljno pretpostavljenih vrijednosti, moguće je tek hipotetski izračunati površinu i dimenzije. Za izračun ćemo uzeti 4 unce srebra (119,25 grama), prosječnu debljinu lamine od 0,07 centimetara i gustoću čistog srebra na sobnoj temperaturi (10,49 g/cm³), jer finoća srebrne slitine predane Butafogu nije poznata. O gustoći srebra vidi u: BRUCE ALLISON ROGERS, IRL CORLEY SCHOONOVER, LOUIS JORDAN, *Silver: Its Properties and Industrial Uses*, Circular 412, Washington: U.S. National Bureau of Standards, 1936., 2.

Ako znamo da je Butafogo utrošio 4 unce srebra (119,25 grama) i pretpostavimo da je to bila lamina debljine od 0,07 centimetara, a za gustoću srebra uzmemo gustoću čistog srebra (10,49 g/cm³), tada najprije možemo izračunati volumen (volumen = masa / gustoća), koji iznosi 11,37 cm³. Zatim iz volumena i debljine možemo odrediti dvodimenzijsku površinu (površina = volumen / debljina). Ona bi iznosila 162,4 cm², a kada bismo iz nje izvukli drugi korijen i pretvorili je u trodimenzijsko tijelo, to bi odgovaralo kvadratnoj pločici dimenzija približno 12,74 × 12,74 × 0,07 centimetara. Riječ je, dakako, o teoretskim dimenzijama lamine koje se, prema navedenim pretpostavkama, mogu dobiti od zadane količine srebra. Njezin se stvarni oblik i dimenzije mogu razlikovati od pretpostavljenih, a moguće je da je riječ i o više lamina manje visine i/ili duljine.

⁹⁴ Vidi bilj. 80.

⁹⁵ Formule za izračun vidi u bilj. 93.

⁹⁶ Za izračun je korišten isti postupak kao i za količinu od 931,36 grama srebra te za 4 unce (119,25 grama). Vidi u bilj. 93.

⁹⁷ Dimenzije 7 × 158 × 0,07 centimetara odgovaraju volumenu od 77,44 cm³ isto kao i dimenzije 33,26 × 33,26 × 0,07 centimetara. Volumen se dobiva umnoškom svih vrijednosti (visine, duljine, dubine). Odabrali smo visinu od 7 centimetara, jer je otprilike toliko visok renesansni friz s tri medaljona na poleđini škrinje, za koji ne možemo sa sigurnošću tvrditi, ali ni isključiti da je nastao u radionici zlatara Butafoga. Duljina škrinje iznosi 192 centimetra pa je to ujedno i najveća duljina koju je friz mogao imati ako se izvorno protezao od ruba do ruba. Pod pretpostavkom da su njegove dimenzije iznosile 7 × 192 × 0,07 centimetara, u njega su (ne računajući medaljone) mogle biti utrošene otprilike 33 unce srebra (987 grama), što je tek neznatno više od količine predane Butafogu.

⁹⁸ O renesansnoj intervenciji zlatara Tome Martinova opširnije u: IVO PETRICIOLI (bilj. 92), 13, 22–23, 25, 28, 31, 32, reprodukcije 48–56; IVO PETRICIOLI (bilj. 2, 1986.), 149–159; RADOSLAV TOMIĆ, Prilog proučavanju škrinje sv. Šimuna i pojava renesanse u Zadru (Medaljon *Apolon i Marsija* na reljefu Tome Martinova), *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 29 (2005.), 75–92; NIKOLA JAKŠIĆ, RADOSLAV TOMIĆ (bilj. 2), 38, 116–118; MILAN PELC, *Renesansa*, Zagreb, 2007., 418.

⁹⁹ CARLO CECHELLI, *Zara. Catalogo delle cose d'arte e d'antichità d'Italia*, Rim, 1932., 110, 115; IVO PETRICIOLI (bilj. 2, 1986.), 155; IVO PETRICIOLI (bilj. 92), 22; NIKOLA JAKŠIĆ, RADOSLAV TOMIĆ (bilj. 2), 119; MILAN PELC (bilj. 98), 419.

¹⁰⁰ CARLO CECHELLI (bilj. 99), 115; MILAN PELC (bilj. 98), 419.

¹⁰¹ IVO PETRICIOLI (bilj. 2, 1986.), 155.

¹⁰² Renesansna groteska pojavila se u Italiji krajem 15. i postala popularna tijekom 16. stoljeća, kada se postupno proširila i u neke druge europske zemlje. O tome opširnije u: MARIA FABRICIUS HANSEN, *The Art of Transformation – Grotesques in Sixteenth Century Italy*, Edizioni Quasar, 2018.

¹⁰³ <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/342520> (pristupljeno 26. 6. 2025.)

¹⁰⁴ Dva središnja tordirana stupića premještena su sa stražnje strane škrinje na prednju tijekom restauracije 2024. godine, koja je uslijedila nakon krađe u listopadu 2022. godine.

¹⁰⁵ Natpis na okviru medaljona s prikazom sv. Šimuna čitan je kao S. SIMEON (IVO PETRICIOLI /bilj. 92/, 22; NIKOLA JAKŠIĆ, RADOSLAV TOMIĆ /bilj. 2/, 119), ali ga je Carlo Cecchelli davno ispravno pročitao (C. CECHELLI /bilj. 99/, 110).

¹⁰⁶ Tom je prigodom škrinja fotografirana, a fotografije je 21. studenoga 2024. godine izradio Ivan Marinković, konzervator fotograf Hrvatskoga restauratorskog zavoda. Ovom prigodom zahvaljujem Hrvatskomu restauratorskom zavodu na ustupljenim fotografijama.

¹⁰⁷ IVO PETRICIOLI (bilj. 92), 22; IVO PETRICIOLI (bilj. 2, 1986.), 155; NIKOLA JAKŠIĆ, RADOSLAV TOMIĆ (bilj. 2), 119.

¹⁰⁸ Napominjemo da mjere nisu precizne jer je friz smješten dosta visoko, što je otežavalo mjerenje. Osim toga, debljina lamina nije izmjerena pa je debljina od 0,07 centimetara pretpostavljena. O izračunima je već bilo govora u bilj. 93.

